VOLUME - VII, ISSUE - III – JULY - SEPTEMBER - 2018
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 -IMPACT FACTOR -5.5 (www.sjifactor.com)

२५. महाराजा सयाजीराव गायकवाड यांनी समाजसुधारकांच्या शैक्षणिक कार्यात दिलेले आर्थिक योगदान

डॉ. विद्या एन. जाधव
असोसिएट प्रोफेसर, अॅड. विठ्ठलराव हांडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, नाशिक
पवार सुजाता पंडितराव
पी. व्ही. कॉलेज ऑफ एज्युकेशन अॅन्ड रिसर्च, नाशिक

सारांश

सयाजीराव गायकवाड हे नाशिक जिल्ह्यातील कवळाणा गावातील शेतकऱ्याचा पोरगा. योगायोगाने ते बडोद्याचे राजे बनले. उलीही शैक्षणिक पार्श्वभूमी नसलेल्या पोरास राजपदाची सत्ता व वैभव मिळाले. स्वतःची विद्या मात्र त्यांनी अतिश्रमानं मिळवली. मिळवलेल्या शिक्षणानं त्यांनी दूरदृष्टी लाभली. राजर्षी शाहू महाराज, पंजाबराव देशमुख, कर्मवीर भाऊराव पाटील, श्री.रावसाहेब थोरात, श्री.बाबुराव जगताप, श्री.काकासाहेब वाघ, श्री.भाऊसाहेब हिरे, श्री.विखे पाटील, श्री.बापुसाहेब सोळुंखे, डॉ.घोगरे, श्री.विनायकराव पाटील, श्री.जगदाळे मामा या बहुजन समाजातील कर्तबगार मंडळींनी महाराजा सयाजीराव गायकवाड यांच्याकडून प्रेरणा घेतली. महाराष्ट्रात अखिल भारतीय मराठा शिक्षण परिषदेचे काम सुरू करून बहुजन आणि वंचित समाजाची शिक्षणविशयक जागृती करावी असा ध्यास सयाजीरावांनी घेतला. वरील लोकनेत्यांनी गोरगरीब मुलांच्या शिक्षणाचे काम ठिकठिकाणी सुरू केले. जिल्ह्या–जिल्ह्यात मराठा विद्याप्रसारक समाजाचे काम सुरू केले.

महात्मा फुले, राजर्षी शाहू, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर या युगपुरू षांविशयी आपण ऐकतो. तसेच दादाभाई नौरोजी, म.गांधी, ना.गोखले, सुभाशबाबु, लो.टिळक, न्या.रानडे, वि.रा.शिंदे, कर्मवीर भाऊराव पाटील आणि अनेकांना महाराजा सयाजीराव गायकवाड यांनी मदत केली.

प्रस्तावना

महाराजांनी राज्यकारभार हाती घेतला. त्याचवेळी त्यांच्या लक्षात आले, बहुतांश प्रजा शिक्षणापासून वंचित आहे. बहुजन समाज निरक्षर होता. विद्या ही एका व्यक्तीला किंवा वर्गाला मिळून उपयोग नाही तर ती सार्वत्रिक झाली पाहिजे. तरच राज्याचे प्रगतीचे पाऊल पुढे पडेल. शिक्षणापासून कोणीही वंचित राहू नये यासाठी महाराजांनी शिष्यवृत्ती दिल्या. महाराज सयाजीरावांची कारकिर्द शिक्षण, सामाजिक सुधारणा, उत्तम प्रशासनासाठी हिंदुस्थानात अग्रगण्य होती. पैशाअभावी कोणताही होतकरू तरूण शिक्षणापासून वंचित राहू नये म्हणून सयाजीराव महाराज त्यांस सर्वोतपरी मदत करत. त्यांनी अनेक समाजसुधारकांना त्यांच्या शैक्षणिक कार्यात मदत केली.

कर्मवीर भाऊराव पाटील यांना केलेली मदत

जातीधर्मनिरपेक्ष दृष्टिकोन ठेवून त्याप्रमाणे सुरू असलेल्या कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या रयत शिक्षण संस्थेच्या ग्रामीण बहुजनांच्या शैक्षणिक कार्याची माहिती हळूहळू महाराष्ट्रात दूरवर पसरू लागली. कर्मवीर भाऊरावांच्या या अपूर्व कार्याची वार्ता सयाजीराव महाराजांपर्यंत जाऊन पोहचली. १९३३ च्या एप्रिल महिन्यात महाराजा सयाजीराव महाराष्ट्राच्या भेटीसाठी गेले. त्यावेळी सातारा जिल्हा

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

Drishtikon
(UGC Care Journal)
ISSN 0975-119X
Vol-10-Issue-7 May2019

भूगोल विषयाच्या अध्यापनात संगणक सहाय्यक अनुदेशन प्रणालीच्या परीणामकारकतेचा अभ्यास .

प्रा.प्रताप बी.आत्रे
(सहाय्यक प्राध्यापक)
शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय नाशिक

प्रस्तावना:

Life is meaningless without education असे म्हंटले जाते शिक्षण व्यक्तीच्या शारीरिक,नैतिक राष्ट्रीय भावनिक व ज्ञानात्मक अशा सर्वांगीण विकासासाठी आवश्यक आहे आणि म्हणून कालानुरूप अध्ययन -अध्यापन पद्धतीचे स्वरूप सतत बदलताना दिसून येते आज अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेत नव -नवीन विचार प्रवाह येत आहे.आधुनिक तंत्रज्ञानाचा आपण जर प्रभावीपणे विचार करू शकलो तर भूगोल विषयाच्या अध्यापनासाठी आपण प्रभावी पाठ नियोजन करू शकतो.त्यामुळे आपणास भूगोल विषयातील अमूर्त कल्पनांना मूर्त रूप देता येईल तसेच वेळेची बचत करून परिणाम कारकता साध्य करता येईल.

संशोधनाचे महत्व:

१ माध्यमिक स्तरावरील भूगोल विषय शिक्षकांना अध्यापनात येणाऱ्या अडचणी सोडविण्यास मदत होईल .

२ आधुनिक काळात नवनवीन तंत्रज्ञानाचा उपयोग करून अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया परिणामकारक होईल.

३ इयत्ता ९ वी च्या वर्गातील शिक्षण प्रक्रिया आनंददायी व सोपी होईल.

संशोधनाची गरज:

१ पारंपारिक पद्धतीने चालणाऱ्या अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेमध्ये नवीन तंत्रज्ञानाचा वापर करून ही प्रक्रिया अधिक परिणामकारक करण्यासाठी या संशोधनाची गरज आहे

२ माध्यमिक स्तरावरील शिक्षकांना अध्यापन करतांना येणाऱ्या अडचणीचे निवारण करण्यासाठी आवश्यक आहे .

३ योग्य प्रकारचे दृक-श्राव्य वर्गांना उपलब्ध करून देण्यासाठी हे संशोधन आवश्यक आहे.

४ पाठ्यघटकातील काठीण्यपातळी अधिक असलेल्या घटकांचे दिग्दर्शन व प्रभावी स्पष्टीकरण करून देण्यासाठी हे संशोधन आवश्यक आहे.

समस्या विधान:

भूगोल विषयाच्या अध्यापनात संगणक सहाय्यक अनुदेशन प्रणालीच्या परीणामकारकतेचा अभ्यास .

Copyright@authors

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

भावनिक व्यक्तिमत्व विकास

डॉ० किरण सहादु खैरनार

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, नाशिक-2

प्रास्ताविक:

आजचे युग हे स्पर्धेचे युग आहे आणि या युगात जर आपण मागे पडलो तर आपण कधीच यशस्वी होऊ शकणार नाही यशस्वी होण्यासाठी आपले व्यक्तिमत्त्व तितकेच प्रभावी असावे लागते। आपण व्यक्तिमत्व या शब्दाचा विचार करू लागलो तर या शब्दांमध्ये व्यक्त होणे या क्रियेला महत्त्व आहे असे लक्षात येते। जे जे व्यक्त होण्यासारखे आहे, जे जे व्यक्त करण्यासारखे आहे, ते ते सर्व म्हणजे व्यक्तिमत्व होय-फळ ज्याप्रमाणे विशिष्ट काळानंतर पिकते त्याचप्रमाणे आपले वय जस जसे वाढत जाते तस तसे आपले व्यक्तिमत्व प्रगल्भ होत जाते। विविध अनुभव येतात, समज वाढते ही प्रगल्भता नैसर्गिकरीत्या येते-आई-वडिलांच्या मिळालेल्या ठेवणीचा व्यक्तिमत्त्वाच्या जडणघडणीत मोठा वाटा असतो पण त्यानंतर व्यक्ती ज्या सामाजिक, सांस्कृतिक पर्यावरणात लहानाची मोठी होत जाते त्या परिस्थितीचा प्रभाव व्यक्तिमत्वावर होतो त्या त्या परिस्थितीतून व्यक्तीचे व्यक्तिमत्त्व घडत जाते।

व्यक्तिमत्त्वामध्ये अनेक गुण एकत्र सामावलेले असतात.या गुणांची वेगळी अशी छाप पडते। आचार-विचार, बुद्धिमत्ता, अभिरूची, क्षमता, कौशल्य व भाव-भावना या अनेक पैलूपासून व्यक्तिमत्व आकारास येते-अनुवंशाने मिळालेली गुणवैशिष्ट्ये व वातावरणातील विविध घटकांचा परिणाम यांच्या संयुक्त प्रभावाखाली व्यक्तिमत्त्वाची जडणघडण होत असते। व्यक्तिमत्वाचा विकास क्षणाक्षणाला होत असतो त्या अर्थाने व्यक्तिमत्व बदलत असते। नदीच्या प्रवाहात उभे राहिलो तर प्रत्येक क्षणाला नवीन पाणी पायाला स्पर्श करीत असते। त्याचप्रमाणे प्रत्येक क्षणाला नवीन अनुभव येत असतात या अनुभवामुळेच व्यक्तिमत्व समृद्ध होत असते। आपल्या भौतिक विकासाच्या कैफात आपण आपले व्यक्तिमत्व विसरून गेलो आहोत त्याची आठवण करून देण्याची वेळ आली आहे म्हणून व्यक्तिमत्व विकास साधणे महत्त्वाचे आहे। मानवाच्या जीवनाला उन्नत, मौल्यवान, यशस्वी व कल्याणमयी बनवण्याची क्षमता ज्या गुणांच्या ठायी असते अशी जीवनमूल्य व्यक्तिमत्व विकासाचे वैशिष्ट्य आहे। व्यक्तीच्या भावनिकतेशी संबंधित असणारे घटक हे त्याच्या एकूण व्यक्तिमत्वावर परिणाम करतात। भावनांचा क्षोभ झाला तर व्यक्तिमत्व विकासात अडथळे येतात। त्याचे योग्य रीतीने व्यवस्थापन झाले तर मात्र व्यक्तिमत्वाला योग्य असा आकार येतो म्हणून व्यक्तीच्या वेगवेगळ्या भावनिक घटकांच्या संदर्भात व्यक्तिमत्व विकास कसा साधायचा ते स्पष्ट करण्याचा प्रयत्न केला आहे. यामुळे व्यक्तिमत्व अधिक सक्षम, सुदृढ व सुंदर बनवणे शक्य होईल।

भावनिक व्यक्तिमत्व विकासात खालील तंत्रे महत्त्वपूर्ण ठरतात-

समायोजन क्षमता :

आपल्यात अशी एक समायोजन क्षमता असायला हवी की आपण जगाच्या कोणत्याही भागात गेलो तर तिथेही आनंदी आणि चैतन्यमय असेन। शारीरिक आणि मानसिकदृष्ट्या तंदुरुस्त असेन। मला त्या त्या परिस्थितीशी जुळवून घेता येईल असा ठाम आत्मविश्वास असायला हवा। माणसाकडे समायोजन क्षमता उच्चतम पातळीची असेल तर व्यक्तिमत्व अधिक प्रभावी बनते। पाश्चात्य राष्ट्रातील लोक कोठेही गेली तरी त्या परिसराशी अगदी अल्पवेळेत मिळून-मिसळून वागायला लागतात। आपल्या देशातील लोक मात्र याविरुद्ध वागतांना दिसून येतात। केरळ सारख्या राज्याचा अपवाद वगळता आपले भारतीय लोक आपले घर, आपले गाव व आपल्या आजूबाजूच्या परिसराव्यतिरिक्त कोठेही रमत नाहीत। भारतातील इतर राज्यांच्या तुलनेत जगाच्या कानाकोपऱ्यात केरळी माणूस काहीतरी उद्योग करताना आढळतो तो त्याच्या समायोजन क्षमतेमुळे। शंतनुराव किर्लोस्कर, धीरूभाई अंबानी यांची समायोजन क्षमता महत्त्वाची होती त्यांनी सभोवतालच्या परिस्थितीवर मात करून प्रचंड विकास साधला तो समायोजन क्षमतेमुळे।

संवेदनशीलता :

संवेदनशीलता हा व्यक्तिमत्वाचा एक महत्त्वपूर्ण घटक आहे कारण आपल्या आजूबाजूला घडणाऱ्या प्रत्येक घटनेच्या संदर्भात आपण संवेदनशील असायला हवे। एखादी वाईट घटना जरी ऐकायला मिळाली तरी सहजपणे तोंडातून 'अरेरे वाईट झालं' असे एखादे विधान काढणे हा संवेदनशीलतेचा भाग होईल।

समाजाविषयी जिव्हाळा, प्रेम, माया असणाऱ्या माणसाच्या अंगात माणुसकी असते. दुसऱ्याचे दुःख जाणून घेऊन त्यांचे सांत्वन करण्याची ताकद संवेदनशील व्यक्तिमत्त्वाकडे असते। छत्रपती शाहू महाराज, महात्मा गांधी, स्वातंत्र्यवीर सावरकर ही माणसे संवेदनशील होती तसेच मदर तेरेसा, बाबा आमटे, यांसारख्या उत्तुंग व्यक्तिमत्त्वांनी गोर गरिबांविषयीचा कळवळा, दिन दुबळ्या विषयीचे प्रेम, आपल्या संवेदनशील मनाने दाखवून दिले. आपले व्यक्तिमत्व अतिशय विस्तृत मनाचे, माणुसकीमय असावे असे वाटत असेल तर प्रत्येकाने संवेदनशील बनायला पाहिजे।

PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

Nibandha Mala(Multidisciplinary Hindi Journal)

ISSN 2277-2359
Vol-12-Issue-01
January 2020

तृतीयपंथी वर्गाविषयी शिक्षकांमधील जाणीव जागृती: एक अभ्यास

प्रा. डॉ. कैलास खोंडे ,
मविप्र समाज
शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय नाशिक 2
Email krkhonde81@gmail.com

सारांश:

माणूस हा जन्मताच स्वतंत्र प्राणी असतो असे प्रसिद्ध जागतिक विचारवंत जीन जेकस रुसोचे म्हणणे आहे होते,आणि ते खरे सुद्धा आहे पण तरीही केवळ काही जैविक, नैसर्गिक वा जन्मताच काही शारीरिक व्यंगामुळे माणूस नैसर्गिकपणे पुरुष व स्त्री या वर्गाची गुणसूत्रे अथवा वैशिष्ट्ये संपादन करू शकत नाही व त्यामुळे तो तृतीयपंथी म्हणून ओळखला जातो,यात त्या व्यक्तीचा वैयक्तिक काही दोष नसतो. त्याचं तृतीयपंथी असणं किंवा पुरुषही नाही व स्त्रीही नाही अश्या वैशिष्ट्यामुळे तो समाजातील मान्यताप्राप्त लिंगापासून दूर जातो आणि त्यामुळे त्यांना समाजाकडून खूप अवहेलना झेलाव्या लागतात, अनेक कटू प्रसंगांना सामोरे जावं लागतं एक प्रकारे समाज अशा व्यक्तींना वाळीतच टाकतो बऱ्याचदा अशा लोकांचे शैक्षणिक, सामाजिक व आर्थिक प्रगती न झाल्यामुळे आरोग्याकडे ही दुर्लक्ष होते व त्यामुळे अनेक आजारांची बाधा सुद्धा यांना होते समाजाच्या मूळ प्रवाहापासून दूर राहिल्यामुळे त्यांचे सामाजिक व सांस्कृतिक अधिकार देखील हिरावले जातात आणि जीवनभर घुसमट सहन करावी लागते आणि या सर्व अवस्थेत वैयक्तिक हानी होते पण त्यांचा काहीही दोष नसतो तरीही ते त्यांना भोगावे लागते; व सर्वसामान्य जनतेमध्ये या लोकांविषयी तिरस्काराची भावना पहायला मिळते , शिक्षकांमध्ये अशा लोकांविषयी कशी मानसिकता आहे , अशा लोकांविषयी शिक्षकांमध्ये काय जाणीव जागृती आहे त्यांच्याप्रती काय भावना आहे, हे समजून घेणे गरजेचे वाटले, म्हणूनच प्रस्तुत विषया मध्ये शिक्षकांमध्ये या तृतीयपंथी वर्गाविषयी काय जाणीवजागृती आहे , हे समजून घेण्यासाठी प्रस्तुत विषयांमध्ये लघु संशोधन करण्यात आले होते.

प्रस्तावना :

माणूस हा समाजशील प्राणी आहे तो समाजात रहाणे पसंत करतो, तो नैसर्गिक रित्या स्वतंत्र देखील आहे भारतामध्ये तर लोकशाही पद्धती असल्यामुळे प्रत्येकाला वैयक्तिक स्वातंत्र्य हक्क व कर्तव्य राज्यघटनेने बहाल. केलेले आहेत पण तरीसुद्धा केवळ जैविक फरकामुळे जे या व्यवस्थेपासून दूर फेकले केले आहेत. जे पुरुषही नाहीत व स्त्रीही नाहीत असे गुणवैशिष्टे घेऊन जन्माला येतात त्या लोकांच्या वाट्याला मात्र आयुष्यभराचं दैन्य,दारिद्र्य व दुःख पाहायला मिळते जगभरामध्ये अशा लोकांची संख्या आता झपाट्याने वाढत आहे व भारतात तर ते प्रमाण खूपच आहे विशेषत: मुंबईमध्ये ते प्रमाण जस्त पाहायला मिळते .त मुंबईमधील तृतीयपंथीयांचा जर विचार केला तर सुमारे90 टक्के तृतीयपंथी अशिक्षित आहेत असा एक अभ्यास सांगतो त्यामुळे त्यांचे जीवन अतिशय दुःखमय एकाकी व मागासलेले झाले आहे त्याच बरोबर समाजाच्या मूळ प्रवाहापासून दूर फेकल्यामुळे त्यांच्यामध्येन्यूनगंडाची व एकाकीपणाची प्रचंड भावना बळावलेली आहे त्याच बरोबर त्यांच्यामध्ये वैयक्तिक विकासाकडे पाहण्याचा दृष्टिकोनच संपत चाललेला आहे केवळ दिवस काढावे म्हणून दिवस काढले जातात. जीवनामध्ये आशावादी दृष्टिकोन पहायला मिळत नाहीत ,नातेसंबंध व मित्र मैत्रिणी

Copyright©authors

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus. Nashik-2

Akshar Wangmay: UGC Approved & Peer Reviewed International Research Journal | ISSN: 2229-4929
RNI: MAHMAR 36829-2010

अध्ययन अध्यापनासाठी आधुनिक अध्यापनशास्त्रीय प्रवाह

एम.ए.भदाणे
Associate Professor
शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,
नाशिक.
मोबाईल न. ९८५०२२५६०४

प्रास्ताविक:

बदलत्या काळानुरूप जस जसे तंत्रज्ञानाच्या साधनांमध्ये नवनवीन शोध लागत आहेत तसे त्यांचा शिक्षणासाठी उपयोग होतांना दिसत आहे. अध्ययन अध्यापन प्रक्रिया विद्यार्थ्यांना अधिकाधिक सुलभ कशी करून देता येईल यावर अनेक नवीन शोध लागत आहेत. अध्ययन अध्यापन प्रक्रिया हि व्दिमार्गी असल्याने त्यामध्ये शिक्षक व विद्यार्थी हे दोन्ही घटक महत्वाचे आहेत. विद्यार्थ्यांना आशयाचे आकलन सहजरीतीने व्हावे यासाठी नवनवीन प्रगत तंत्रज्ञानाचा अध्यापनात वापर केला जात आहे . तंत्रज्ञानाचा साहाय्याने प्रभावी अध्यापन करता येते. तंत्रज्ञानाच्या अध्यापनात वापर कसा केला जातो, यानुसार अध्यापन शास्त्रात नवीन अध्यापनाचे प्रवाह विकसित झाले आहे. जसे संमिश्र अध्ययन, अनुभवजन्य अध्ययन, समस्या आधारित अध्ययन, प्रसंग आधारित अध्ययन, मोबाइल अध्ययन, , वेब आधारित अध्ययन, इ. या लेखात संमिश्र अध्ययन, अनुभवजन्य अध्ययन व समस्या आधारित अध्ययन यांचा सविस्तर विचार केला आहे.

संमिश्र अध्ययन (Blended Learning): संमिश्र अध्ययनात शिक्षक व विद्यार्थी समोरासमोर बसलेले असून ऑनलाईन अध्यापन केले जाते. जसे विद्यार्थी पारंपरिक पद्धतीनुसार वर्गात बसलेले असतात परंतु ते स्वतः वैयक्तिक विविध घटकांद्वारे ऑनलाईन अध्ययन करत असतात. थोडक्यात, जो आशय शिकवायचा आहे त्याविषयी ऑनलाईन अनुभव विद्यार्थ्यांना दिले जातात.

Blended Learning is also called as hybrid learning, technology mediated instructions, web-enhanced instructions and mixed mode instructions.

पारंपरिक अध्ययनात सुरुवातीला संगणकाचा वापर करून अध्यापन केले जात होते. परंतु नंतर संगणकासोबतच डिजिटल माध्यमाचा समावेश करून अध्यापनास सुरुवात झाली त्यालाच संमिश्र अध्ययन म्हणतात.

वर्गातील आंतर क्रियांसाठी विविध तंत्रे, अध्ययन अध्यापन पद्धती ,विविध माध्यमे यांचा अध्ययन वातावरण निर्मिती साठी अर्थपूर्ण उपयोग करून घेणे म्हणजे संमिश्र अध्ययन होय.

अध्यापन शाश्त्राच्या दृष्टीने महत्वपूर्ण व नियोजनबद्ध रीतीने ऑनलाईन अध्ययन आणि पारंपरिक समोरासमोर बसून केलेले अध्ययन यांचे एकात्मीकरण म्हणजे संमिश्र अध्ययन होय.

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

Akshar Wangmay: UGC Approved & Peer Reviewed International Research Journal | ISSN: 2229-4929
RNI: MAHMAR 36829-2010

Effective Instructional Design by web. 2.0 in Teaching Learning

Dond G. R.
College of Education, Nasik.
E-mail : grdond65@gmail.com

ABSTRACT

The challenge of education is to provide e-learning in India E-Learning is a good program that fulfill learner's needs to makes the cultural change in the teaching collaborative learning is an emerging creative, innovative pedagogical tool.

Introduction:

The main types of instructions are (a) Presentation (b) Self-instruction (c) Interaction between T.S. In classroom teaching 68% teacher talk, 25% T.S. interaction & 7% time spend due to obstacle. Teacher should think proper use of instructional method like AN. Aids, models etc. Effectiveness can increase due to small group activities, brain storming. Teacher should develop his own instructional material to maintain good interpersonal relation. He should minimise learning difficulties by planning specific objectives, proper feedback with time, co-operative relation with students. He should use diagnosis & remedial. Effective teaching require adequate time to the students answer encouraging & provide emotional to achieve content. Instructional design can structure as follows.

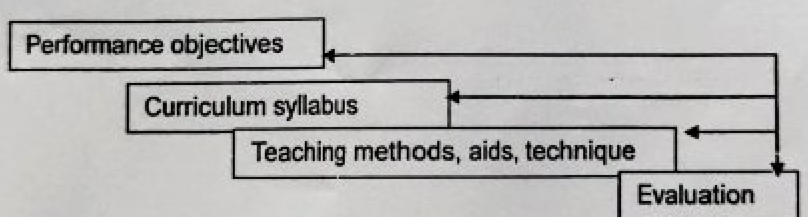

Use of Technology: In learner Centered Society Computer Assisted Instruction (CM) is more holistic & integrated approach to change in pedagogy and curriculum content. Collaborative learning & teaching self-assessment through automated interactive on-line testing are new technique of process of transfer content. Advantages of technology are (1) faster learning (2) Consistent instruction (3) Higher level retention (4) Greater level of assessment (5) No travel expenses. (6) Incredible saving time and money.

Improving classroom Teaching Educational the also plays role in higher education. Stimulating educations & other educational channel controlling stimulation in education Interactive media CD based Learning the software are (1) Microsoft Visual Studio Net (2) 2003 (Application code) (3) Macromedia flashers (User interface) (4) Flash mix (5) Acrobat Reader 5.0.

A meaningful lesson can be developed by good scraping. A stow board can connives the information from script, chat in to a visual copy. interactive CD based learning course

PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

Akshar Wangmay: UGC Approved & Peer Reviewed International Research Journal | ISSN: 2229-4929
RNI: MAHMAR 36829-2010

Inquiry Training Model in Classroom Teaching

Dond G. R.
College of Education, Nasik.
E-mail : grdond65@gmail.com

Introduction: The inquiry classroom environment is somewhat different from traditional settings. Inquiry classrooms are often described as learner-centered and interactive. Inquiry is the science, art and spirit of imagination. It can be defined as the scientific process of active exploration by which we use critical, logical and creative thinking skills to raise and engage in questions of personal interests. Inquiry investigations usually involve, generating question or problem to be solved, choosing a course of actions and carrying out the procedures of the investigation, gathering and recording the data through observation and instrumentation to draw appropriate conclusions. In constructing newly formed knowledge, students are generally cycled back into the process and pathways of inquiry with new questions and discrepancies to investigate.

Constructivism in Classroom: According to constructivists' philosophy, knowledge is not imparted from one individual to another. In the constructivist sense, the child's knowledge is a result of his or her experience and children learn to make observations about the natural world by using their senses. They thaw inferences about the cause and effect phenomena that they experience. These inferences lead the child to form theories about how the world operates. Constructivist teachers see learning as a process by which the child is a theory builder.

The role of the student is at the center of inquiry-based learning. The basic theory underlying in inquiry-based learning is constructivism.

The Student as a Researcher: All children are scientists. They use the same process skill as scientists do but on a simpler level. They may not realize it. When children observe, they use their five senses - seeing, hearing, data about the things around them and continue to list their ideas, beliefs and models. Learning through inquiry, empower students with the skill and knowledge to become independent, lifelong learners, Hunkils (1995) says, "The method of inquiry give students the opportunity to confront problems and generate and test ideas for themselves."

Curiosity and imagination are the heart of inquiry. They pump questions through learner. When students act as researchers in inquiry classrooms, they take on new roles. Acting as researchers needs students to use integrated process skills such as indenturing variables, writing hypothesis, designing experiments and investigations, constructing data tables and graphs and analyzing the relationship between variables.

According to the National Science Education Standards (NRC, 1996), in challenging students to accept and share responsibility for their work, "Teachers should make it that each must take responsibility for his or her work. Teachers also create opportunities for their own learning, individually and as members of the group."

Group work allows students to build self-confidence, promoting positive interdependence by dividing the workload. Providing joint rewards, holding individuals

COLLEGE OF EDUCATION * NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

Flipped Classroom: An Effective Learning Strategy

Kavita Maruti Ghughuskar
Assistant Professor
M.V.P.Samaj's College of Education Nashik.
Email:- kavita.mg30@gmail.com

ABSTRACT

The flipped classroom provides many advantages for students learning as they can learn anywhere any time with ease. It is beneficial to the teacher as students gain knowledge in their absence. It also discusses how the traditional classroom teaching which is teacher centered is shifted to flipped classroom which is student centered and promotes students active learning by providing flexible environment, and using the optimum use of technology in disseminating the knowledge to the students through various modes. This paper discusses the characteristics of flipped classroom and how it is beneficial to the students as well as teacher.

Introduction

There are drastic changes in the teaching learning process due to advancement in technology. In last twenty years due to technical revolution students are born with the technical learning from early childhood they are acquainted with the electronic gadgets even before they learn alphabets. This neo generation is using technology from morning till evening electronic toothbrushes to smart Alexa. At home they are surrounded by various gadgets and their parents are using the gadgets for making their work easy so how could be education be aloof from use of technology. Technology has entered every walks of life and so as technology is unanimously used in education also. Due to internet information is readily available to the learners on their fingertips. So the main aim of giving knowledge to students is becoming outdated as students have varied resources of getting the knowledge. In traditional learning, lower level of learning such as remembering and understanding happens in the class usually students are left to work on activities outside the class. In case of flipped classroom exactly wise versa is done. Students can complete the lower cognitive work at home such as learning and understanding at home and in classroom they can engage themselves in higher cognitive work with their teacher and peer within the classroom.

Flipped Classroom: This concept was first introduced by Jonathan Bergmann and Aaron Sams in 2012.In their book: Flip your classroom: reach every student in everyday class they suggested why teacher should flip their class rooms.

Flipped classroom is a "pedagogical approach in which direct instruction moves from the group learning space to the individual learning space, and the resulting group space is transformed into a dynamic, interactive learning environment where the educator guides students as they apply concepts and engage creatively in the subject matter" (The Flipped Learning Network, 2014).

Reasons for shifting of students towards flipped class rooms:

1) Its convenient for today's students.

PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik

Akshar Wangmay: UGC Approved & Peer Reviewed International Research Journal | ISSN: 2229-4929
RNI: MAHMAR 36829-2010

शालेय अध्यापनात विविध तंत्रज्ञान प्रणाली वापर : एक अभ्यास

कैलास आर .खोंडे
मविप्र समाज , शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, नाशिक
E – Mail : krkhonde81@gmail.com

सारांश :
21 वे शतक हे माहिती तंत्रज्ञानाचे शतक म्हणून ओळखले जाते . शिक्षण प्रक्रियेत तंत्रज्ञान वापर आता परवलीचा शब्द बनला आहे . विद्यार्थी ,शिक्षक , पालक ,संस्था चालक ,शासन व एकूणच सबंध शिक्षणव्यवस्थेत माहिती तंत्रज्ञानाचा मोठ्या प्रमाणात वापर केला जात आहे . MOOC ने तर शिक्षणप्रक्रियाच बदलून गेली आहे. MOODLE , EDMUDO , GOOGLE CLASSROOM , BLENDED LEARNING यासारखे रोज नवनवीन शोध लागत आहेत ,नवनवीन सोफ्टवेअर तयार होत आहेत , असंख्य मोबाईल Apps आली आहेत या सर्वांच्या वापराणे शिक्षण सहज ,सोपे ,मनोरंजनात्मक बनत चालले आहे .बहुतांश शिक्षक तंत्रस्नेही बनत आहेत ,मात्र अजूनही एक वर्ग असा आहे जो तंत्रज्ञानापासून दूर आहे ; म्हणून प्रस्तुत लघु संशोधन करणे गरजेचे वाटले . शिक्षक अध्यापनप्रक्रियेत तंत्रज्ञानाचा कसा व किती वापर करतात ,त्यासाठी कोणकोणते सोफ्टवेअर वापरतात हे जाणून घेणे गरजेचे वाटले म्हणून प्रस्तुत विषय घेवून संशोधनाचा प्रयत्न केला आहे .

1. प्रास्ताविक :

आज जीवनातील प्रत्येक क्षेत्र तंत्रज्ञानाने व्यापलेले आहे. कृषी, बँकिंग, औद्योगिक, संरक्षण ,विविध व्यावसायिक व शिक्षणक्षेत्रात तंत्रज्ञानाने क्रांतीच केली आहे .तंत्रज्ञानाच्या साह्याने अध्ययन अध्यापन व मूल्यमापन ही प्रक्रिया अतिशय सुलभ झाली आहे. विविध संकल्पनांचे आकलन, अध्ययनासाठी तंत्रज्ञानाचे विविध स्रोत, अध्यापनासाठी व मूल्यमापनासाठी देखील तंत्रज्ञानाचे विविध प्रवाह रोजच निर्माण होत आहेत आणि शिक्षक प्रशिक्षण क्षेत्रात तर तंत्रज्ञानाने आपले अविभाज्य अंगच व्यापलेले आहे. शिक्षक आज Schoology, Socrative, E WhatsApp class, Edmudo, Moodle व Facebook Group यासारखे विविध एप्लिकेशन्स शिक्षक अध्यापन व मूल्यमापनात वापरत आहे त्यामुळे उच्च शिक्षण आता सुलभ झाले आहे. आणि तंत्रज्ञानामुळे एकूणच शिक्षक प्रशिक्षण हे आनंददायी व स्वयंप्रेरित बनत चाललेली आहे त्यासाठी संगणकावरील व मोबाईलवरील विविध ॲप्लिकेशन उपयोग करून शिक्षक अध्ययन, अध्यापन व मूल्यमापनात वापर केला जात आहे परंतु तंत्रज्ञानाचा अध्ययन-अध्यापन आतील वापरतात सर्वच शिक्षक करतात असे नाही त्यांचे प्रमाण मात्र नगण्य आहे व जे याचा वापर करतात त्यांचे अध्ययन अध्यापन व मूल्यमापन

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

Akshar Wangmay: UGC Approved & Peer Reviewed International Research Journal | ISSN: 2229-4929
RNI: MAHMAR 36829-2010

भूगोल विषयाच्या अध्यापनात मोबाईल ॲप्सचा वापर

प्रताप भाऊसाहेब आत्रे
(संशोधक विद्यार्थी पीएच.डी)
मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे,
शिक्षण शास्त्र महाविद्यालय,नाशिक

कैलास रमेश खोंडे
(मार्गदर्शक)
मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे,
शिक्षण शास्त्र महाविद्यालय,नाशिक

प्रस्तावना:

मानव आणि तंत्रज्ञान यांचा फार मोठा संबंध आहे अगदी प्राचीन काळापासून मानव तंत्रज्ञानाचा वापर करत आलेला आहे. अथवा त्याने ते विकसित केलेले आहे अग्नीचा शोध,चाकाचा शोध असो त्याने त्यामध्ये प्रत्येक वेळी नवनवीन भर घालून मानवी जीवन सुसह्य बनविण्याचा प्रयत्न केलेलं आहे. आज २१ व्या शतकात तंत्रज्ञानाने मानवी जीवनातील सर्व क्षेत्र व्यापून टाकलेली आहे.

भूगोल विषयाच्या अध्यापनात योग्य पद्धतीने व विचार पूर्वक तंत्रज्ञानाचा वापर केल्यास भूगोल विषयाचे अध्ययन अध्यापन नक्कीच आनंददायी होऊ शकते असे चित्र आपणास खूप ठिकाणी पहावयास मिळत आहे.तंत्रज्ञानाच्या योग्य वापराणे विचारांची क्षेत्रे रुंदाविण्यास मदत होत आहे. तंत्रज्ञानाचा दर्जेदार वापर शिक्षक व विद्यार्थी या दोघासाठी उपयुक्त आहे .प्रभावी अध्यापनास पूरक साहित्य म्हणून आपणास नवीन तंत्रज्ञानाची मदत होऊ शकते यात आपणास मोबाईल, लॅपटॉप, टॅबलेट, कॉम्पुटर, प्रोजेक्टर इ. विविध साधनांचा वापर करता येईल त्याच बरोबर बाजारात असलेले विविध मोबाईल ॲप्सचा वापर करता येईल.

दूरस्थ शिक्षणात तंत्रज्ञान हे खूप प्रभावी मध्यम आहे. शेकडो किलोमीटर दूर बसलेला विद्यार्थी मी बनविलेली चाचणी ऑन लाईन सोडवितो हे शिक्षकाला कधीही न पडलेले स्वप्न आज तंत्रज्ञानाने साकार करून दाखविलेले आहे.

विद्यार्थी सुद्धा स्व प्रेरणेने तंत्रज्ञानाचा वापर करून आपल्या ज्ञानात भर घालत आहे. त्याच प्रमाणे शेकडो किलोमीटर दूर असलेले शिक्षक आज तंत्रज्ञानाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांची ज्ञानाची भूक भागवित आहे.तंत्रज्ञानाच्या वापराणे दुर्गम भागापर्यंत पोहचून विद्यार्थ्यांच्या भूगोल विषयाच्या ज्ञानात अपेक्षित बदल नक्कीच घडवून आणता येऊ शकतात.

तंत्रज्ञानाची उपयुक्तता साधनाच्या परिणामकारक वापरावर अवलंबून असते यासाठी शिक्षण क्षेत्रात काम करणा-या प्रत्येकाने शैक्षणिक चळवळ रुजत ठेवण्यासाठी घेतला पाहिजे. भूगोल विषयाचे अध्ययन करण्यासाठी WhatsApp व Facebook वर भूगोल विषयाची माहिती देणारे

Akshar Wangmay: UGC Approved & Peer Reviewed International Research Journal | ISSN: 2229-4929
RNI: MAHMAR 36829-2010

अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेत आयसीटीचा वापर – एक दृष्टीक्षेप...

के.आर.खोंडे

मार्गदर्शक .

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, नाशिक

भूषण मनोहर गवांदे,

एम.फिल .संशोधक.

प्रस्तावना:-

आधूनिक यूगामध्ये नाविण्यता आणि तंत्रज्ञान या दोन बाबींची महत्त्वपूर्ण गरज ही सर्वच क्षेत्रात जाणवत आहे .शिक्षण क्षेत्रामध्ये सध्या तंत्रज्ञानाचा अंतर्भाव हा झालेला असून काही प्रमाणात नाविण्यता ही दिसून येत आहे .शाळा, महाविद्यालये यांमध्येही आधूनिक साधनांचा वापर हा होतांना दिसत आहे.सध्या तर शहरी भागातील महाविद्यालयांबरोबरच ग्रामीण भागातील महाविद्यालयांमध्येही आधूनिक तंत्रज्ञान साहित्याचा वापर होतांना दिसून येत आहे. अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया ही शिक्षणातील अगदी महत्त्वपूर्ण प्रक्रिया आहे.त्यामुळे अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया ही सुलभ, मनोरंजक होण्यासठी आयसीटीचा वापर करणे खूप महत्त्वाचे आहे. आयसीटीचा वापर केल्यास अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेत नाविण्यता येऊन विद्यार्थ्यांना त्या विषयाबद्दल रुची निर्माण होण्यास मदत होते तसेच आशय आकलन होण्यास सोयीस्कर होते .

शीर्षक -:अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेत आयसीटीचा वापर – एक दृष्टिक्षेप ...

आयसीटी म्हणजे काय?

ICTला मराठीत 'माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान' म्हणतात ,म्हणजेच Information Communication and Technology.

आधूनिक साधने जसे संगणक, प्रोजेक्टर, स्मार्ट टिव्ही ,स्मार्ट फोन यांद्वारे माहितीची देवाणघेवाण करण्यासाठी ,माहितीवर प्रक्रिया, साठवणूक करण्यासाठी तसेच माहिती प्रक्षेपित करण्यासाठी वापरण्यात येणाऱ्या तंत्रज्ञानास 'माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान 'असे म्हणतात .माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानात अनेकविध साधनांचा समावेश हा होतो .त्यात संगणक, प्रोजेक्टर, रेडीओ ,दूरदर्शन, भ्रमणध्वनी ,उपग्रहावर आधारित सेवा व सुविधा, हार्डवेअर व सॉफ्टवेअर ,स्मार्ट टी.व्ही .यांसारख्या साधनांचा समावेश होतो.

आयसीटीची अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेतील गरज-:

१. अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेत नाविण्यता आणण्यासाठी आयसीटीची गरज आहे.
२. अवघड आशय विद्यार्थ्यांना सहज व सोप्या पद्धतीने अध्यापन करण्यासाठी आयसीटीची गरज आहे.

AUGMENTED REALITY: A INNOVATIVE AND INTERACTIVE TOOL

Poonam B. Waghmare
M.V.P. Samaj's College of Education, Nashik

ABSTRACT

Computer and the internet are occupied the whole world. They have made a strong impact on society and education. They have brought information and learning into students lives. Knowledge of mobile devices and being able to use software programs will make students enthusiastic about their learning. Educational technology can have absolutely nothing to do with learning as well as in teaching it is just a tool. The transfer of virtual reality to augmented reality is the basic change in education to improve knowledge of the student. They will have to freedom to learn without having barriers of time and place. Learning will no longer be associated with the classroom, school and daytime hours. AR will take place at home or at library at any time through the day.

INTRODUCTION

The world has changed and we must change with it. The only certainty in this world is change. Since the emergence of the internet as a mainstream technology there have been extreme views about the role of educational technology in learning. Educational technology can have absolutely nothing to do with learning as well as in teaching it is just a tool. The transfer of virtual reality to augmented reality is the basic change in education to improve knowledge of the student. AR can serve many purposes and helps the teaching learning process easier, acquired and remember the information. It makes learning more engaging and funny. It does not require an expensive hardware because 73% of all teens own a smartphone. AR technology is available for the majority of the audience so the paper is focused on concept of augmented reality, devices, tools, apps and its use in education.

AUGMENTED REALITY

Augmented reality is the technology. It is an interactive experience for teaching learning. In which real world environment experiences enhanced the knowledge. AR expands our physical world adding layers of digital information. The objects that reside in the real world enhanced by computer generated perceptual information. Virtual Reality (VR). AR does not create the whole artificial environment to replace real with a virtual one. AR appears in direct view of an existing environment and adds sounds, videos, graphic to it. A view of the physical real-world environment with superimposed computer-generated images, thus changing the perception of reality, is the AR.

These apps are connecting digital animation to a special marker or with the help of GPS in phones. Marker less Augmented reality, Marker based augmented reality, Projection based augmented reality, superimposition based Augmented reality are 4 types of augmented reality.

HISTORY OF AUGMENTED REALITY

PRINCIPAL
M.V.P. Samaj's COLLEGE OF EDUCATION
Nashik

Nibandha Mala(Multidisciplinary Hindi Journal)
ISSN 2277-2359
Vol-12-Issue-01
January 2020

ट्रान्सजेंडर : संविधानात्मक जाणीवेमधून समावेशन

डॉ पुनम भिमराव वाघमार
सहाय्यक प्राध्यापिका
म.वि.प्र समाजाचे
अॅड.विठ्ठलराव हांडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, नासिक

प्रास्ताविक –

समाज रचनेनुसार स्त्री आणि पुरुष अशा दोन प्रकारच्या प्रजाती आहेत. परंतु विविध संस्कृतींमध्ये जैविक बायनरीचे आकलन करणारे सदस्य प्राचीन काळापासून आहेत. शतकानुशतके व्यक्ती लिंग बदलत आहेत. समाजातील बुध्दिजीवी लोक या मुद्दयावर जोरदार चर्चा करत आहेत. आज वेगाळी ओळख असलेली बरीच जनसंख्या आहे. जसे दक्षिण आशियातील हिजरा, थायलंडमधील कॅथोयझ, मेक्सिकोतील मेक्स, इ. होय. यांना भेदभाव आणि हिंसाचाराला तोंड दयावे लागे. समाजवादी कार्यकर्ते यांच्यामार्फत 'तिसरे लिंग', 'ट्रान्सजेंडर' 'तृतीय पंथीय' अथवा नपुसक यांच्यासाठी संघर्ष आणि जाणीव जागृती करण्यात आली, तसेच त्यांना योग्य जीवन आणि सन्माननीय जगण्यासाठी समाजात समान दर्जा आणि मान्यता मिळवून देण्यासाठी वाटचाल करीत आहे. यामधुन वर्तमान स्थितीत परीवर्तनदिसून येत आहे.

एखादया समाज व्यवस्थेला भेडसावणा–या एखादया समस्येचे निराकरण करण्यासाठी आपल्याला समाजातील वर्तमान स्थिती माहीत असावी. भारतीय संविधनात्मक जाणीव केल्यास सामाजिक परिवर्तन घडून येईल.

भारत आणि ट्रान्सजेंडर –

भारताच्या बाबतीत तिस–या लिंगाबद्दल अनन्यसाधारण असे स्थान आहे. येथे तृतीय लिंग किंवा हिजरा यांचा स्वीकर केला आहे. त्यांना समाजाचाच एक घटक

Copyright ©authors

COLLEGE OF EDUCATION ★ NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus Nashik-2

Drishtikon
(UGC Care Journal)

ISSN 0975-119X
Vol-12-Issue-7, May-2020

ई-आशय विकसन
(E- Content Development)

प्रा. प्रताप भाऊसाहेब आत्रे
सहाय्यक प्राध्यापक
शिक्षण शास्त्र महविद्यालय नाशिक

सारांश

ई-आशय म्हणजे काय?ई-आशय विकसनाचे ADDIE प्रारूप,ई-आशय प्राप्तीचे मार्ग, ई-आशयाचे प्रकार,ई-आशय विकसनासाठी आवश्यक गोष्टी,ई-आशयाचे स्वरूपई-आशय व डिजिटल आशयातील फरक ई-आशय विकसनाचे फायदे,सध्याच्या काळातीलई-आशय उपयोग,अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेतई-आशयाचे महत्व इ घटकांचा प्रस्तुत लेखात उहापोह केलेला आहे.

प्रस्तावना

बदलत्या काळानुसार ज्ञान व माहितीमध्ये दिवसेंदिवस वाढ होत आहे.तसेच माहिती व तंत्रज्ञानाच्या क्षेत्रात नवनवीन शोध लागत आहे. आजच्या जागतिक शिक्षण पद्धतीमध्ये माहिती,संप्रेषण व तंत्रज्ञानाच्या एकात्मीकरणाचा दबाव दिवसेंदिवस वाढतच चाललेला आहे .मुळात प्रगत बदलांकडे झुकण्याचे ते मानवी स्वभावाचे द्योतकच आहे .शिक्षण क्षेत्रामध्ये विविध पातळ्यांवर तंत्रज्ञानाचा वापर मोठया प्रमाणात वाढल्यामुळे ई-आशय विकसनासाठी प्रोत्साहन देणे ही काळाची गरज आहे.ई-आशय विकसनाचे अंतिम ध्येय म्हणजे संपूर्ण समाजासाठी माहिती निर्माण करून सर्वांना ई-आशयाद्वारे ज्ञान प्राप्त करण्याचा अधिकार उपलब्ध करून देणे होय.

ई-आशय म्हणजेनेटवर्कधारी,इलेक्ट्रॉनिक्स,साधनाच्या द्वारे डिजिटल माहितीचे संप्रेषण करणे होय. इंटरनेट,इंट्रानेट,एक्स्ट्रानेट,उपग्रह प्रक्षेपण व मोबाईल टेक्नोलॉजी या सारख्या विविध माध्यमांवर वेब आधारित अध्ययन ,संगणक सहाय्यित अध्ययन,मोबाईल आधारित अध्ययन,आभासी वर्ग इत्यादी साठी डिजिटल माहिती सहाय्यक ठरते त्यातूनच ई-आशयाचा विकास झालेला आहे . थोडक्यात डिजिटल मजकूर आणि प्रतिमांसाठीची वेब पेजवरील डिझाईन किंवा आराखडा म्हणजे ई-आशय होय.

ई-आशय विकसनाच्या पायऱ्या

ई-आशय विकसनासाठी विविध दृष्टीकोन प्रचलित आहे संयुक्त संस्थानातील तंत्रशिक्षण क्षेत्रातील AECT या संस्थेने ई-आशय विकसनाच्या पाच पायऱ्या विकसित केलेल्या आहेत या पाच पायऱ्यानाच ADDIE प्रारूप किंवाई-आशय विकसनाचे प्रतिमान म्हणतात.

ADDIE म्हणजे **A**- Analysis (विश्लेषण), **D**-Design (आराखडा निर्मिती), **D**-Development (विकसन), **I**-Implimentation (अमलबजावणी), **E**- Evaluation(मूल्यमापन) होय.

Copyright©authors

PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

Drishtikon
(UGC Care Journal)
ISSN 0975-11_
Vol-12-Issue 05
May-2020

शाळेतील तेजस्वी शक्ती - शिक्षक

डॉ. किरण सहादू खैरनार
(सहयोगी प्राध्यापक)
शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,
गंगापूर रोड नाशिक - 2
kirankhairnar.121@gmaill.com

प्रस्तावना :

मानवी जीवनाला उन्नत ,मौल्यवान, यशस्वी व कल्याणमयी बनविण्याची क्षमता ज्या गुणांच्या ठाई असते अशी जीवनमूल्य भारतीय संस्कृतीचे वैशिष्ट्ये आहेत. सत्य शिव सुंदराची आराधना याकडे माणसाचा कल म्हणजे मूल्य होय हेच मूल्य आपण विसरायला लागलो आहे. या मूल्यांना उजाळा देण्याची व शिकविण्याची आवश्यकता आहे हेच शिक्षण शाळेतून देण्याची गरज भासत आहे. शिक्षक हा शाळेतील अत्यंत महत्वाचा घटक आहे. शिक्षकांना मूल्यांची जाण असेल तर ती विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहोचेल यासाठी शिक्षकांनी प्रथम नैतिक बंधने स्वेच्छेने घालून घेतली पाहिजेत. सर्व मूल्यांच्या रुजवणीचे मूळ मुख्याध्यापक शिक्षक व पालकांच्या वर्तनात असते.

आपण शिक्षकाला आचार्य म्हणतो. ज्याचे आचरण आदर्श आहे तोच आचार्य होय. सदगुणांबद्दल प्रेम दाढवण्याचे कार्य करावे लागते. मानवी कार्यक्षेत्रातील नवचैतन्याचा एक निधी म्हणून शिक्षकांकडे पाहिले पाहिजे. शिक्षकाने विद्यार्थ्यांमध्ये करुणा, उदारता, साहस, शौर्य निर्माण केले पाहिजे म्हणून शिक्षणाचे कार्य केवळ माहिती व ज्ञान पुरवण्याचे नसून स्वचैतन्याचे संक्रमण करण्याच्या शक्तीचे केंद्रस्थान आहे.

विद्यार्थी शिक्षक काय शिकवितात त्याकडे लक्ष देत नाहीत परंतु शिक्षक आपल्या अध्यापनातून जे आदर्श घालून देतात त्याकडे त्यांचे पूर्ण लक्ष असते डॉ. राधाकृष्णन शिक्षकांविषयी म्हणत शिक्षकांचे आचरण पाहण्यासाठी विद्यार्थ्यांचे डोळे व वचन ऐकण्यासाठी त्यांचे कान नेहमी तत्पर असतात. जो अंधकार नष्ट करतो तो खरा अध्यापक होय.

शिक्षक हा खरा समाजाचा, देशाचा शिल्पकार असतो. विद्यार्थ्यांना त्यांनी सम्यक ज्ञान देऊन त्यांच्या शारीरिक, बौद्धिक, भावनिक, सामाजिक, आत्मिक शक्तीचा विकास केला पाहिजे. शिक्षकांच्या व्यक्तिगत गुणांची छाप विद्यार्थ्यांवर पडत असते त्यातूनच परस्परांचे संबंध दृढ

Copyright©authors

EDUCATION * COLLEGE NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

ADHIGAM(अधिगम)
(UGC Care Journal)
ISSN: 2394-773X
Vol-06-Issue-05-May-2020

आधुनिक शिक्षण प्रक्रियेतील शिक्षक आणि विद्यार्थी यांच्या भूमिकेचे बदलते संदर्भ

डॉ. मनिषा श्रीराम चौधरी
सहयोगी प्राध्यापक
ॲड. विठ्ठलराव हांडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, नाशिक

सारांश

आजचे युग हे इन्टरनेट आणि विज्ञान व तंत्रज्ञानाचे आहे. सर्वत्र आधुनिक जीवनशैली आणि सामाजिक संरचना बदलतांना दिसत आहे. संपूर्ण जग जवळ आले आहे. आज प्रत्येक देशाच्या विकासाच्या संकल्पना बदलत आहेत. आज नुसते आर्थिक नाही तर सामाजिक व सांस्कृतिक विकासालाही तेवढेच महत्व आले आहे. आज आपण जागतिक नागरिकत्व स्वीकारण्याच्या पायरीवर आहोत. अशा परिस्थितीत राष्ट्रीय विकासाचा कणा मानली जाणारी शिक्षण व्यवस्था पारंपारिक व संकुचित राहून कशी चालेल. त्यामुळेच तंत्रज्ञाचा समावेश शिक्षणात झालेला दिसून येतो. नव-नविन संकल्पना, विचार, माध्ने, इत्यादींनी शिक्षणात प्रवेश केलेला दिसून येतो. अर्थातच याबरोबर शिक्षक व विद्यार्थी यांचेही दृष्टिकोन व योग्यता आणि क्षमता यांचाही विकास होणे आवश्यक आहे. नुसती साधने असून चालणार नाहीत तर त्याबरोबर त्यांचा वापर करणारे ही आधुनिक विचारसरणीचे असणे गरजेचे आहे. यादृष्टीने शिक्षकांची भूमिका तर अधिकच महत्वाची ठरते. कारण पूर्ण देशाचे भविष्यच ते घडवत असतात. आणि म्हणूनच आजच्या गतिशील युगात शिक्षकानीही आपली भूमिका बदलणे आवश्यक आहे. आधुनिक तंत्रज्ञान आणि संगणक तसेच इन्टरनेट, नविन शिक्षण पद्धती, अध्यापन पद्धती, विविध उपक्रम, प्रयोग इत्यादीचे ज्ञान अद्ययावत ठेवणे अपरिहार्य झाले आहे. विविध प्रशिक्षण कार्यक्रम, शिबिरे, चर्चासत्रे, परिसंवाद, पुस्तके, शिक्षण पत्रिका यांच्या माध्यमाने शिक्षक स्वताला अद्ययावत ठेऊ शकतो. असे प्रयत्न शिक्षकाने केले नाहीत तर तो एकटा पडेल व त्याचे योगदान काहिही नसेल. तसे पाहता विद्यार्थीही आता खूप हुशार आणि कृतीशील झाले आहेत. वेगवेगळे अध्ययन स्त्रोत आता सर्वत्र उपलब्ध झाले आहेत. त्यामुळे विद्यार्थीही बदलू लागला आहे. त्याला नविन बदल समजू लागले आहेत. आणि म्हणून त्याचीही भूमिका महत्वाची ठरते.

मुख्य संबोध

शिक्षक भूमिका, सर्वांगीण विकास, वातावरण निर्मिती, विद्यार्थी भूमिका, शालेय वातावरण, आत्मविश्वास, संशोधन वृत्ती, विद्यार्थी विकास, वैश्विक विचार

- प्रस्तावना

शिक्षण प्रक्रियेत तीन घटक मुख्य असतात, शिक्षक, विद्यार्थी आणि अभ्यासक्रम. यातला एकही घटक हा दोषपूर्ण असना कामा नये. बदलत्या काळानुसार यांच्यातही सकारात्मक व स्वीकार्य बदल होणे क्रमप्राप्त ठरते. समाज बदलतो तशी शिक्षण व्यवस्थाही बदलत जाते. वैश्विक स्तरावरील बदलही स्वीकारावे लागतात. त्यासाठी शिक्षक प्रभावी असणे आणि शिक्षण घेणारा विद्यार्थीही स्वीकार्य आणि कृतीशील असणे आवश्यक असते. शिक्षक आणि विद्यार्थी दोघानाही आता शिकण्यासाठी आणि शिकविण्यासाठी अनेक नविन स्त्रोत उपलब्ध आहेत. त्यादृष्टीने शिक्षक आणि विद्यार्थी दोघांची भूमिका महत्वाची ठरते. विद्यार्थ्यांनी आशयावर प्रभुत्व मिळविणे गरजेचे आहे. आशय बारकाईने समजून घेतला

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL,
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

VOLUME - IX, ISSUE - II - APRIL - JUNE - 2020
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

१४. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा माध्यमिक शिक्षणातील उभ्यासक्रमासंबंधित दृष्टीकोण

डॉ. किरण खैरनार

डॉ. भीमराव रामजी आंबेडकर यांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणून ओळखले जाते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जन्म १४ एप्रिल १८९१ रोजी मध्यप्रदेशातील इंदूर जवळ महू येथे झाला त्यांचे वडील सुभेदार होते. रामजी मालोजी सपकाळ व माता भिमाबाई यांच्या पोटी जन्माला आलेले चौदावे अपत्य म्हणजे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर.

रत्नागिरी जिल्ह्यातील खेड तालुक्यातील आंबावडे हे बाबासाहेबांचे मूळ गाव होय. आंबावडे या गावचे रहिवासी असल्याने त्यांच्या शिक्षकांनी बाबासाहेबांचे आडनाव सपकाळ वरून आंबेडकर असे लावले. उच्च शिक्षणासाठी बाबासाहेबांना बडोद्याच्या महाराजांकडून शिष्यवृत्ती मिळाली होती. शिष्यवृत्तीच्या आधारे कोलंबिया विद्यापीठातून अर्थशास्त्र विषयातील पदवी प्राप्त केली. अर्थशास्त्रावरील संशोधन प्रबंध सादर करून कोलंबिया विद्यापीठाची डॉक्टरेट ही पदवी मिळविली.

डॉ. आंबेडकरांनी घटना मसुदा समितीचे अध्यक्ष म्हणून काम केले. त्यांनी अतिशय परिश्रमपूर्वक भारतीय राज्यघटनेचा मसुदा तयार केला आणि त्यायोगे भारतीय राज्यघटनेच्या निर्मितीत सिंहाचा वाटा उचलला म्हणून भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार अशा शब्दात त्यांचा उचित गौरव केला जातो. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्त्रियांना शिक्षा संघटीत व्हा व संघर्ष करा ही त्रिसूत्री दिली. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे अलौकिक बुद्धिमत्ता व सहनशीलतेचे वरदान लाभलेले अलौकिक व्यक्तिमत्त्व होते. दलित चळवळीचे सर्वश्रेष्ठ नेते होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे कायदेपंडित, राजकीय नेता, तत्त्वज्ञ, विचारवंत, इतिहासकार, अर्थतज्ञ, संपादक, युगप्रवर्तक, दलितांचे कैवारी, सिम्बॉल ऑफ नॉलेज, भारत-भाग्य-विधाता, ज्ञानाचा अथांग सागर अशा विविध वैशिष्ट्यांचे धनी होते.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर ग्रंथानाच आपले गुरु मानत त्यांच्या राजगृहात २२००० ग्रंथ होते. ते म्हणत जर तुमच्याकडे दोन नाणी असतील तर एका नाण्याची भाकर घ्या आणि एका नाण्याचे पुस्तक घ्या. भाकर तुम्हाला जगवील तर पुस्तक जगण्याची कला शिकवेल.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या मते शिक्षणाचा अर्थ

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या मते शिक्षण हे अस्पृश्य, दलित यासारख्या मागासलेल्या जनतेच्या उत्थानाचे उत्तम साधन आहे. माणसाच्या जीवनाची जडणघडण करते ते शिक्षण होय सामाजिक क्षमता आणि स्वातंत्र्य यांचे संरक्षण करणारी शक्ती म्हणजे शिक्षण होय. शिक्षण ही शोषण मुक्तीची पायवाट आहे. सर्व प्रकारच्या विषमता दूर करण्यासाठी आणि सामाजिक लोकशाही प्राप्त करून घेण्यासाठी शिक्षण हा एक राजमार्ग आहे शिक्षणामुळे स्वाभिमान, स्वावलंबन आणि आत्मोद्धार होतो.

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

भगवानदास मोरवाल लिखित उपन्यास 'रेत' में नारीगत समस्यायें एवं नकारात्मक राजनीति का आकलनीय चित्रण

डॉ. शैला चव्हाण
सहयोगी प्राध्यापक
कॅ. ह. पी. जी. हांडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय
नाशिक (महाराष्ट्र)
chavanshaila11@gmail.com

सारांश

समकालीन हिंदी उपन्यास साहित्य में भगवानदास मोरवाल का योगदान सर्वश्रेष्ठ रहा है। उपन्यासकार के रूप में मोरवालजी प्रसिद्ध है। 'काला पहाड़', 'बाबल तेरा देस में', 'रेत', 'नरक मसीहा', 'हलाला' आदि आपके उपन्यास प्रसिद्ध है। 'रेत' उपन्यास की कथा की शुरुआत वैद्यजी से होती है। वैद्यजी कथा में शुरू से आखिर तक है। वैद्यजी कमला सदन आते-जाते रहते है। वैद्यजी पापभीरू भी है वे अंधविश्वासी भी है, भूतप्रेत, माया में विश्वास रखते है। राजनीति में रुक्मिणी को सलाह देना, रुक्मिणी के चुनाव की जिम्मेदारी आदि सब जिम्मेदारी वैद्यजी निभाते है। मुरलीभाई के माध्यम से लेखक ने गंदी राजनीति का चेहरा कैसा होता है इसे दर्शाया है। राजनीति में कब क्या हो जाएगा यह कह नहीं सकते। मुरली भाई राजनीति में मजबूत आदमी तो मानते है पर चरित्र को सर्वश्रेष्ठ मानते है। वे कहते है कि धन की भरपाई हो सकती है, हत्या-मर्डर में भी आदमी बच जाता है किन्तु चरित्र एक ऐसी चीज है कि अगर वह है तो सबकुछ है। वह नहीं है तो कुछ भी नहीं है। लेकिन ऐसी आदमी को फँसाया जाता है। अमीन सीटी के कारण मुरली भाई का टिकट काट दिया जाता है इसके लिए वे सावित्री को जिम्मेदार ठहराते है। 'रेत' उपन्यास में कंजर जाति के साथ-साथ राजनीति का घिनौना रूप भी उजागर किया गया है।

संकेत शब्द

कंजर समाज, नारीगत समस्यायें, राजनीति, अंधविश्वास, अन्तर्व्यथा, शोषण, वेश्यावृत्ति, बुआ और भाभी

- **प्रस्तावना**

समकालीन हिंदी उपन्यास साहित्य में भगवानदास मोरवाल का योगदान सर्वश्रेष्ठ रहा है। उपन्यासकार के रूप में मोरवालजी प्रसिद्ध है। 'काला पहाड़', 'बाबल तेरा देस में', 'रेत', 'नरक मसीहा', 'हलाला' आदि आपके उपन्यास प्रसिद्ध है। 'रेत' उपन्यास आदिवासी कंजर समाज की नारी की व्यथा की कथा है। कंजर समाज की नारी की अन्तर्व्यथा को लेखक ने हृदयस्पर्शी शब्दों में चित्रित किया है। कथावस्तु में पात्र महत्त्वपूर्ण होते है। उपन्यासकार जिन पात्रों का चित्रण करता है उनके प्रति पाठक के मन में उतनी ही सघन सहानुभूति, दया, ममता, प्रेम, करुणा इत्यादि के भाव जाग्रत होने चाहिए जैसे कि वे जीते-जागते पात्रों के प्रति वास्तविक जीवन में व्यक्त करता है। उपन्यास के पात्र हाड़-मांस के बने सजीव पात्र होने चाहिए और उपन्यास पढ़ लिए जाने के बाद उनकी सजीवता का प्रमाण यही है कि वे पाठक के मन में उसी प्रकार जिन्दा रहे, जिस प्रकार जीवन संपर्क में आया हुआ कोई भी व्यक्ति। 'रेत' उपन्यास के पात्रों का चरित्रांकन करते हुए मोरवाल जी ने उनके बाहरी और भीतरी चरित्र को उजागर किया है। 'रेत' उपन्यास की कथावस्तु चरित्र-प्रधान कथावस्तु है।

GOVT. OF INDIA- RNI NO. UPBIL/2014/56766 ISSN - 2348 - 2397
UGC Approved Care Listed Journal

SHODH SARITA

JOURNAL OF ARTS, HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY BILINGUAL PEER REVIEWED REFEREED RESEARCH JOURNAL

Ref. No. : SS/2020/LLS24 Date : 28-12-2020

Certificate of Publication

डॉ. शैला चव्हाण
सहयोगी प्राध्यापक
कॅ. पी. जी. हांडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय
नाशिक (महाराष्ट्र)

TITLE OF RESEARCH PAPER

भगवानदास मोरवाल लिखित उपन्यास 'रेत' में नारीगत समस्यायें एवं नकारात्मक राजनीति का आकलनीय चित्रण

This is certified that your research paper has been published in **Shodh Sarita, Volume 7, Issue 28, October to December 2020**

SHODH SARITA
Editor in Chief

CHIEF EDITORIAL OFFICE
448/119/76, KALYANPURI THAKURGANJ, CHOWK, LUCKNOW -226003 U.P.
Cell.: 09415578129, 07905190645
E-mail : serfoundation123@gmail.com
Website : http://www.seresearchfoundation.in | http://www.seresearchfoundation.in/shodhsarita

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK

PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus Nashik-2.

नारी केवल स्वयं को किसी पुरुष की
पी या वंश चलाने का जरिया मात्र नहीं
हती है। वह पारंपरागत स्त्री कर्तव्य को
लता माहेश्वरी की कविता 'इस तरह ना

दे हैं/ तुम्हारे इंतजार में,
'नया विधान दो।'
समान अधिकार दिए हैं। नारी और पुरुष
करनी है तो रथ के दोनों पहिए समान
। नारी के साथ भेदभाव करना पितृसत्ता
माज का लक्षण है नारी के साथ समानता
-सम्मान आदि के अभाव में नारी-जीवन

"री साहित्य का इतिहास/ स्त्री, विमर्श

socm-by-savita-singh/
दिल्ली, प्रथम संस्करण 2012, पृ. 39
री, संस्करण, 2007, पृ. 53,
त्य (कविता-कार्यशाला), कुछ अतीत

. (जना जायसवाल), अंक 4, पूर्णांक

ण भारती
निर्मला पुतुल
न 2020, पृ. 45
काशन, पुणे, संस्करण, 2018, पृ. 102
तरह मत मरो, सरला माहेश्वरी), अंक

मो. 9881440316
ईमेल : saaruedik@gmail.com

श्रीकांत वर्मा रचित उपन्यास 'अपोलो का रथ' में साहित्यिक एवं सांस्कृतिक चिंतन के यथार्थ दस्तावेज

डॉ. शैला चव्हाण
सहयोगी प्राध्यापक
ॲड. व्ही. जी. हांडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय
नासिक (महाराष्ट्र)

श्रीकांत वर्मा का साहित्य आधुनिक समय की चुनौतियों को स्वीकारता हुआ हमें यथार्थवादी दृष्टि प्रदान करता है। विश्वनाथ तिवारी कहते हैं कि 'साहित्य मानवमूल्यों का दस्तावेज है। जब मूल्य ही दब जाएँगे तो साहित्य कूड़ा रह जाएगा। परिवेश की नब्ज पकड़कर उसकी हर धड़कन के साथ अपने स्वर का तादात्म्य रखना साहित्यकार का कर्तव्य है। जीवन से कटकर कोई भी रचना अपने को प्रमाणित नहीं कर सकती।'[1] आधुनिकबोध के लिए वर्तमान के प्रति जागरूक रहना आवश्यक है। वस्तुत: यथार्थवादी दृष्टि सत्य को परखकर उसके कोख में लिपटे झूठ को बेनकाब करती हुई न्याय और अन्याय का भेद मिटाते हुए समाज में नए मूल्यों की स्थापना करती है।

'अपोलो का रथ' श्रीकांत वर्मा द्वारा लिखित प्रसिद्ध यात्रा-वृत्तांत है। जो सन् 1973 में प्रकाशित हुआ। 'अपोलो का रथ' यूरोप की संस्कृति, समाज, कला और साहित्य का यथार्थ दस्तावेज है। इसके माध्यम से लेखक ने चौदह यात्रा वर्णन द्वारा बीसवीं शताब्दी के दौर में जन्मे आधुनिकबोध का प्रत्यक्ष साक्षात्कार कराया है। यूरोपीय दर्शन का एहसास कराने वाला श्रीकांत वर्मा का यह यात्रा संस्मरण है, जिसमें जीवंत अनुभूतियाँ हमें अभिभूत करती हैं। पाश्चात्य संस्कृति, समाज और सभ्यता का वास्तविक चित्रण उनकी सूक्ष्म दृष्टि का परिचायक है। आलोचक रमेश ऋषि कहते हैं कि 'अपोलो मूलत: प्रज्ञा पुरुष या बुद्धि के देवता रहे हैं। अत: यह वर्मा प्रस्तुत कृति के नाम के सर्वथा अनुरूप है। इस दृष्टिकोण से यह कृति हिंदी यात्रा साहित्य में अपने स्वतंत्र स्थान और वैशिष्ट्य की कार्यकारिणी भी बन गई है।'[2]

'अपोलो का रथ' चौदह यात्रा वर्णनों का सूक्ष्म साक्षात्कार है। इन यात्राओं में लेखक ने 'अतीत और वर्तमान', 'हिटलर की कब्रशाला', 'फैज के इधर-उधर', 'मानवीय स्वतंत्रता की तलाश', 'मध्यरात्रि का सूर्य', 'पेरिस डजंट एक्जिस्ट-1', 'पेरिस डजंट एक्जिस्ट-2', 'लूव्र', 'सीजर की दुकान', 'डेथ ऑफ ए सेल्समैन', 'अँधेरे का क्षेत्र, विलेट डीन पाम', 'रात का पहरा' और 'बीसवीं सदी का जादुई समाज'।

यात्रा वर्णन में लेखक की गहन अध्ययनशीलता, आत्मपरीक्षण और यथार्थवादी दृष्टि परिलक्षित होती है। लेखक ने पाश्चात्य लेखकों, कवियों और कलाकारों की विचारधारा को दर्शाया है। इनमें आईस, हंस, मायुस, एंतसेन्स बर्गर, बर्तोल्त ब्रेख्त, गुन्नार एकेलोफ, इल्वेयर

शोध दिशा

ISSN 0975-735X

विश्वस्तरीय शोध-पत्रिका
UGC APPROVED CARE LISTED JOURNAL
विश्वविद्यालय अनुदान आयोग द्वारा मान्यता प्राप्त शोध पत्रिका

शोध अंक 53/2 | जनवरी-मार्च 2021 | 300.00 रुपए

संपादकीय कार्यालय
हिंदी साहित्य निकेतन, 16 साहित्य विहार,
बिजनौर 246701 (उ.प्र.)
फोन : 01342-263232, 09557746346
ई-मेल : shodhdisha@gmail.com
वेब साइट : www.hindisahityaniketan.com

क्षेत्रीय कार्यालय

हरियाणा
डॉ. मीना अग्रवाल
ए-402, पार्क व्यू सिटी-2 सोहना रोड,
गुड़गाँव (हरियाणा)
फोन : 0124-4076565, 07838090237

दिल्ली एन.सी.आर.
डॉ. अनुभूति
सी-106, शिवकला अपार्टमेंट्स
बी 9/11, सेक्टर 62, नोएडा
फोन : 09958070700

(सभी पद मानद एवं अवैतनिक हैं।)

संपादक
डॉ. गिरिराजशरण अग्रवाल
07838090732

प्रबंध संपादक
डॉ. मीना अग्रवाल

संयुक्त संपादक
डॉ. शंकर क्षेम

उपसंपादक
डॉ. अशोककुमार
डॉ. कनुप्रिया प्रचण्डिया

कला संपादक
गीतिका गोयल/ डॉ. अनुभूति

विधि परामर्शदाता
अनिलकुमार जैन, एडवोकेट

आर्थिक परामर्शदाता
ज्योतिकुमार अग्रवाल, सी.ए.

शुल्क
आजीवन (20 वर्ष) : व्यक्तिगत : पाँच हजार रुपए
संस्थागत : छह हजार रुपए
वार्षिक शुल्क : आठ सौ रुपए
यह प्रति : तीन सौ रुपए

प्रकाशित सामग्री से संपादकीय सहमति आवश्यक नहीं है। पत्रिका से संबंधित सभी विवाद केवल बिजनौर न्यायालय के अधीन होंगे। शुल्क की राशि 'शोध दिशा' बिजनौर के नाम भेजें। (सन् 1963 से प्रकाशन-क्षेत्र में सक्रिय)

स्वत्वाधिकारी, मुद्रक, प्रकाशक डॉ. गिरिराजशरण अग्रवाल द्वारा की सक्सेना ऑफसेट प्रिंटर्स, बिजनौर 246701 से मुद्रित एवं 16 साहित्य विहार, बिजनौर (उ.प्र.) से प्रकाशित। पंजीयन संख्या : UP HIN 2008/25034

संपादक : डॉ. गिरिराजशरण अग्रवाल

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION

20

Ilkogretim Online - Elementary Education Online, 2021; Vol 20 (Issue 5): pp.8329-8337
http://ilkogretim-online.org
doi: 10.17051/ilkonline.2021.05.929

Identification of Mathematical Aptitude of Girl Students of Upper Primary School

Atul Trivedi Researcher, College of Education, Nashik, Maharashtra, India.

Dr. K. M. Ghughuskar Associate Professor, College of Education, Nashik, Maharashtra, India.

Abstract:
Mathematics is used in day-by-day life. Everyone does calculation in various form example-during purchasing, during cooking and during travelling. Everywhere calculation is required. Oftenly, it found that in school time some students are caught in mathematic phobia. Generally, girl student faced to mathematics phobia. Therefore, researcher is done a study on mathematical aptitude of girl students of upper primary school students. Identification of mathematical aptitude of girl student is necessary for removing the mathematics phobia and anxiety from them. Researcher developed a mathematical aptitude test and study was conducted on VIIth standard girls student of upper primary school and categorized them Girl students, who have below average mathematical aptitude can be improved their aptitude after getting required treatment and can be get success in mathematics.

Keywords: Girl student, mathematics, aptitude, mathematical aptitude, category.

Women education has a very importance place for development of society. A literate woman can contribute at home and professional fields. She can be helpful for improving economically and socially of country. A study by Hadiza Adamu (1996) described the various advantage of women's education, these were followings

a) An educated women helps to improve the family's health and diet.
b) Educated women increase women's productive ability, thus raising their families' standard of living.
c) Educated women access to appropriate technologies, management of cooperatives and use of loan facilities.
d) Educated women improve women's social and culture status.
e) Educated women discharge their responsibilities more effectively.
f) Educated women fight their own fears and feelings of inadequacy or inferiority.
g) Educating women in all around development like mentally, socially, physically, psychologically, religiously and economically.
h) Educating women able to acquire their own basic needs of the society, like food, shelter, fuel, clothes and nurturing.

PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

ISSN: 1305-3515

ELEMENTARY EDUCATION ONLINE - EEO
doi: 10.17051/ilkonline.2021.05.929

20

UGC CARE GROUP-II, SCOPUS JOURNAL

Certificate of Publication

This is to certify that the research paper entitled

Identification of Mathematical Aptitude of Girl Students of Upper Primary School

authored by

Atul Trivedi and Dr. K. M. Ghughuskar

had been reviewed by the Editorial Board and published in Elementary Education Online, 2021; Vol 20 (Issue 5): pp. 8329-8337

Editorial Manager
Elementary Education Online
editor@ilkogretim-online.org
http://ilkogretim-online.org//index.php

Scopus

Kyrenia via Mersin 10 Turkey, TRNC, Advanced Research Trentz

PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

'Akshar Wangmay' UGC Care Listed, International Research Journal, ISSN: 2229-4929, October 2021, Special Issue, Volume-III
Sustainable Development and Environmental Issue

मानसशास्त्र व शिक्षणशास्त्र यामधील परस्परसंबंधांचा शिक्षकाला होणारा उपयोग

डॉ. के. एस. खैरनार
सहयोगी प्राध्यापक मविप्र समाजाचे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,गंगापूर रोड,नाशिक -2
kirankhairnar.121@gmail.com

प्रस्तावना :

मानसशास्त्राचा शिक्षणप्रक्रियेवर मोठा परिणाम झालेला दिसून येतो. शिक्षणशास्त्र व मानसशास्त्र यांचा घनिष्ठ संबंध आहे. शिक्षणाचे ध्येय कोणते असावे, शाळा व समाज यांचे संबंध कसे असावेत, शाळांचे कार्य कोणते असावे अशा प्रश्नांची उत्तरे शैक्षणिक तत्वज्ञान देईल. हे ध्येय साध्य करण्याचे मार्ग व साधने यांचा विचार मानसशास्त्रामध्ये केला जातो हे ध्येय साध्य होऊ शकेल की नाही ते सांगण्याचा प्रयत्न मानसशास्त्रज्ञ करतील सर्वच विद्यार्थ्यांना शास्त्रज्ञ करा असे ध्येय शैक्षणिक तत्त्वज्ञानाने ठरविले तर ते ध्येय असाध्य आहे असे मानसशास्त्र सांगेल. आजच्या शिक्षण पद्धती मधून चांगला नागरिक निर्माण व्हावा हे ध्येय असेल तर त्याला साजेसा अभ्यासक्रम, अध्यापन पद्धती व इतर पूरक कार्यक्रम कोणते ते सर्व मानसशास्त्र सांगेल. विशिष्ट अभ्यासक्रमामुळे उद्दिष्टपूर्ती होत नाही असे दिसून आले तर मानसशास्त्र ते निदर्शनास आणून योग्य तो बदल ही सुचविल. शिक्षणाचे ध्येय ठरविण्याचे काम तत्वज्ञानाचे व त्या ध्येयाप्रत जाण्याचा मार्ग दाखविण्याचे काम मानसशास्त्राचे आहे. शिक्षण प्रक्रिया मुलांच्या मानसिक प्रक्रियेच्या अचूक ज्ञानावर आधारलेली असली पाहिजे या तत्त्वाचा पुरस्कार सर्वात प्रथम पेस्टॉलॉझीने केला. स्वतः शिक्षक असल्यामुळे बालकांविषयीच्या मानसशास्त्रीय ज्ञानाची शिक्षकाला नितांत गरज आहे हे त्यांना पटले व त्यामुळे शिक्षणप्रक्रिया व अध्यापन यांची उभारणी मानसशास्त्रीय पायावर झाली पाहिजे असे त्यांनी सांगितले. अध्यापन करतांना शिक्षकाचे विषय ज्ञान जेवढे महत्त्वाचे आहे तेवढेच विद्यार्थ्याविषयीचे ज्ञान महत्वाचे आहे. शिक्षक व विषय यांच्या बरोबरीने विद्यार्थ्यांनाही शिक्षणप्रक्रियेत महत्त्वाचे स्थान आहे. मूल हे विकसनशील आहे त्या विकसनशील मुलाचे ज्ञान होण्यासाठी मानसशास्त्राची आवश्यकता आहे. शिक्षक मानसशास्त्र विषयाचा शिक्षण कार्यात मोठ्या प्रमाणात उपयोग करून घेतात म्हणून सर जॉन अ डमसने म्हटले आहे की, शिक्षणक्षेत्रात सर्वत्र मानसशास्त्र व्यापले आहे. थोडक्यात शिक्षण प्रक्रियेच्या रंगमंचावरील प्रमुख भूमिका विद्यार्थ्याने वठवावयाची आहे. शिक्षकाने फक्त आवश्यक ते मार्गदर्शन करावयाचे आहे.

अभ्यासक्रम व पाठ्यपुस्तके :

अभ्यासक्रम व पाठ्यपुस्तके ठरवितांना मानसशास्त्रीय तत्त्वांचा उपयोग होतो. अभ्यासक्रम हा लवचिक, मनोरंजक, उपयुक्त व कृती कार्याला प्राधान्य देणारा असावा हे मानसशास्त्र सांगते. पाठ्यपुस्तकातील भाषा सोपी, ओघवती, आकलनास योग्य, सुबक छपाई, आकर्षक चित्रे, तक्ते, नकाशे, आशयाची क्रमबद्ध मांडणी यासारख्या वैशिष्ट्यांनीयुक्त हवीत म्हणजे ती विद्यार्थ्यांना आवडतील असे मानसशास्त्र सांगते.

अध्यापन पद्धती :

मानसशास्त्राच्या प्रगतीमुळे विविध अध्यापन पद्धतीचा वापर सुरू झालेला आहे. बालकांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा योग्य विकास व्हावा म्हणून त्यांच्या शारीरिक व मानसिक परिपक्वतेचा विचार करून योग्य त्या पद्धतीचा अवलंब केला पाहिजे असे अनेक मानसशास्त्रज्ञ व शिक्षणतज्ञांनी सांगितलेले आहे. मॉन्टेसरी पद्धत, प्रकल्प पद्धत, डाल्टन पद्धत, प्रवास पद्धत, आधार पद्धत, नाट्यीकरण पद्धत, प्रयोग दिग्दर्शन पद्धत, सहल पद्धत, उदगामी पद्धत, अवगामी पद्धत, चर्चा पद्धत, क्षेत्रभेट इत्यादी नवनवीन पद्धती अस्तित्वात आलेल्या आहेत यामधील प्रत्येक पद्धत ही मानसशास्त्रीय तत्वे, सिद्धांत, निष्कर्ष यावर आधारलेली आहे. या

COLLEGE OF EDUCATION NASIK
PRINCIPAL
College of Education
M.V.P. Campus, Nashik-2

८. कोरोना काळातील शाळा-महाविद्यालयांची भूमिका

लक्ष्मण सखाराम वायळ
असि. प्रोफेसर, मविप्र समाज, शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय नाशिक.

प्रास्ताविक

आज जगभरात कोरोनाचा कहर सुरु आहे. जगभरातील विविध देशातील लाखो लोकांना कोरोना विषाणूचा संसर्ग झाला असून, आतापर्यंत लाखो लोकांचा बळी या कोरोना विषाणूने घेतला आहे. या कोरोना विषाणूमुळे उदयोग, वहातूक, क्रीडा, पर्यटन, राजकारण, व्यापार अशा विविध क्षेत्रावर मोठा परिणाम झाला आहे. या क्षेत्राबरोबरच शिक्षण क्षेत्रावरही कोरोना विषाणूचा मोठ्या प्रमाणात परिणाम झाला आहे. आज शाळा, महाविद्यालयातील व विद्यापीठातील विध्यार्थ्यांच्या शिक्षणा मध्ये मोठ्या प्रमाणात समस्या व अडथळे निर्माण झालेले दिसून येत आहेत.

कोरोना महामारी मुळे शाळा महाविद्यालयांची स्थिती

शिक्षण हे मानवाच्या विकासाचे एक साधन आहे.परंतु कोरोना ह्या जागतिक महामारीमुळे शिक्षण क्षेत्रात खूप मोठी अस्वस्थता निर्माण झालेली दिसते. आज शाळा महाविद्यालयातील विध्यार्थ्यांना व शिक्षकांना अध्ययंन व अध्यापन करतांना अनेक अडचणींना सामोरे जावे लागत आहे. कोरोना जगातील महासत्ता असलेली राष्ट्र देखील हतबल झालेली आपल्याला दिसत आहेत. या महामारीला रोखण्यासाठी २२ मार्च २०२० पासून काही कालावधीसाठी संपूर्ण भारतात लॉकडाऊन करण्यात आला. यात शाळा -महाविद्यालये व विद्यापीठ यांना सुट्टी देण्यात आली. या लॉकडाऊनच्या दरम्यान कोरोना महामारीमुळे विध्यार्थ्यांच्या शिक्षणात व्यत्यय येऊ नये म्हणून शाळा-महाविद्यालय व विद्यापीठांणी ऑनलाईन अध्ययन- अध्यापनाचा मार्ग निवडला. परंतु ऑनलाईन शिक्षणासाठीची लागणारी सर्व साधने प्रत्येक शाळा-महाविद्यालयाकडे पुरेशा प्रमाणात उपलब्ध होतीच असे नाही. परंतु शाळा-महविद्यालायानी ती ती साधने उपलब्ध करून दिली. परंतु अनेक शहरी व ग्रामीण विद्यार्थ्यानकडे ऑनलाईन शिक्षनासाठी लागणारी साधने उपलब्ध नव्हती आणि त्यामुळेच शिक्षण क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात अस्वस्थता निर्माण झालेली आपल्याला दिसत आहे. कारण कोरोना महामारीपूर्वी प्रत्यक्ष शिक्षणातून विद्यार्थ्यांचा बौद्धीक, भावनिक, सामाजिक व शारीरिक अशा संपूर्ण व्यक्तिमत्वाचा विकास होत होता. शाळा-महाविद्यालयातून घेतल्या जाणाऱ्या विविध प्रकारच्या परीक्षामुळे विद्यार्थ्यांची बौद्धीक क्षमता समजून येत होती. तर शाळा-

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

VOLUME - X, ISSUE - II - DECEMBER - MAY - 2021 - 22
ROYAL - ISSN 2278 - 8158 - IMPACT FACTOR - 5.756 (www.sjifactor.com) AP - 25

१८. भारतीय महिलांचे हक्क व कायदे : एक दृष्टिकोन

प्रा. डॉ. कैलास खोंडे
असो. प्रोफेसर, मविप्र समाज, शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, नाशिक.

प्रास्ताविक

"यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवता' या उक्तीनुसार प्राचीन भारतीय स्त्रीला मानाचे स्थान होते, मात्र जसजसा काळ गेला तसतशी भारतीय स्त्री सोशिक बनत गेली. मनुस्मृतींच्या तत्वज्ञानानुसार तर भारतीय स्त्री पुरुषी सतेचा बळी ठरत गेली आणि चूल व मुल हेच विश्व तिचे बनत गेले. तिच्यावर अनेक अन्याय अत्याचार झाले तरीही ती पुन्हा उभी राहिली व दिमाखदारपणे आपणे कर्तृत्व तिने सिद्ध केले. स्त्री ही माता, बहीण, पत्नी व प्रसंगी गुरू बनून आपले अस्तित्व ती सिद्ध करते आहे. जाणून घेऊ या स्त्रीविषयी तिच्या हक्कांविषयी, तिच्यासाठी केलेल्या विविध कायद्याविषयी

महिला संरक्षण कायदा

स्त्रियांवर होणाऱ्या अनन्वित अत्याचारापासून वाचण्यासाठी कौटुंबिक छळ प्रतिबंधक कायदा निर्माण झाला. हा कायदा स्त्रीला कौटुंबिक, सामाजिक, आर्थिक व शारीरिक संरक्षण देतो. हा कायदा फक्त पुरुषांविरुद्धच लागू होतो. गात अंतरिम आदेश देणे, नुकसान भरपाई देणे, संरक्षण अधिकाऱ्याची नियुक्ती करणे, भागीदारीच्या घरात राहण्याचा अधिकार, कायदेशीर व वैद्यकीय मदत देण्याची तरतूदही आहे.

अश्लीलताविरोधी कायदा

अश्लीलताविरोधी कायदा भारतीय दंड संहितेच्या कलम २९२ ते २९४ मध्ये महिलांशी अश्लील वर्तन करणाऱ्यांना शिक्षा देण्याची तरतूद आहे. त्याचप्रमाणे जाहिराती, पुस्तकं, चित्र आदी माध्यमांतून महिलांची विटंबना करणाऱ्या चित्र किंवा लेखनातून अश्लिलता सादर करणाऱ्याविरोधी कायदा १९८७ नुसार वॉरण्टशिवाय आरोपीस अटक करण्याचा अधिकारही आहे.

बालविवाह प्रतिबंधक कायदा

भारतात अनेक वर्षापासून चालू असलेली बालविवाहाची प्रथा बंद करण्यासाठी 'बालविवाह प्रतिबंधक अधिनियमात (शारदा अॅक्ट)' १९८७ मध्ये सुधारणा झाल्या आहेत. लग्नाच्या वेळी मुलींचे वय किमान १८ आणि मुलाचे वय २१ वर्षाहून कमी असल्यास शिक्षेची तरतूद आहे. हा कायदा सर्व जातिधर्माच्या लोकांना सारखाच लागू आहे.

कौटुंबिक न्यायालय कायदा

अनेकदा अनेक कारणांमुळे कौटुंबिक जीवनात प्रश्न निर्माण होतात तेव्हा जास्तकरून स्त्रीलाच अन्यायाला सामोरे जावे लागते यापार्श्वभूमीवर दाम्पत्य व कौटुंबिक कलहाची प्रकरणे एकाच ठिकाणी

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

VOLUME - X, ISSUE - II - DECEMBER - MAY - 2021 - 22
ROYAL - ISSN 2278 - 8158 - IMPACT FACTOR - 5.756 (www.sjifactor.com) AP - 25

१२. सावित्रीबाईंची काव्यप्रतिभा आणि मानवतावाद : एक दृष्टिक्षेप

प्रा. डॉ. कैलास आर. खोंडे
असो. प्रोफेसर, मविप्र समाज, शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, नाशिक. (महाराष्ट्र)

प्रस्तावना

अखिल भारतीय प्रबोधन युगातील पहिल्या शिक्षिका, स्त्री मुक्तीच्या पहिल्या कृतिशील उद्गात्या प्रौढ तथा महिला शिक्षणाच्या पहिल्या सक्रिय पुरस्कर्त्या आणि पददलितांच्या पहिल्या क्रियाशील कैवारी अशा विविध गौरवास्पद भूमिकांमधून क्रांतिज्योती सावित्रीबाईंनी जनसामान्यांच्या मनामध्ये मातृभूमीचे अढळ धृवपद प्राप्त केले आहे. सावित्रीबाई म्हणजे विलक्षण आत्मविश्वासाची आणि अखंड चैतन्याची जणू मूसच! कोवळ्या वयात सासर-माहेरची सावली सोडून रणरणत्या वैशाख वणव्यात जोतिबांच्या सोबत समाजासाठी बाहेर पडण्याचा त्यांचा निर्णय केवळ मानवजातीच्या कल्याणाचीच साक्षी देत नाही तर त्यांच्यातील देवत्वाची प्रचितीही देतो. वयाच्या विसाव्यावर्षी पुण्यासारख्या सनातनांच्या बालेकिल्ल्यात टारगटांच्या टिंगलटवाळ्या आणि धटिंगणांच्या मुस्कटात प्रसंगी प्रसाद देवूनही त्यांनी समाजसेवेचा हा संकल्प सुरूच ठेवला. तो स्त्री व अखिल मानवाच्या उद्धारासाठी! अशा या स्वत्वसंपन्न मातृमूर्ती सृजनशील काव्यप्रतिभेच्याही धनीन होत्या. त्यांनी सोप्या व ओघवत्या भाषेत स्त्री जीवनाचे दुःख शब्दातून व्यक्त करण्याचाही प्रयत्न केला. त्यांची प्रतिमाशक्ती उच्चकोटीची होती, वयाच्या तेविसाव्या वर्षी (१८५४) 'काव्यफुले' नावाचा त्यांचा ४१ स्फुटरचनांचा संग्रह प्रकाशित झाला. त्यानंतर "बावन्नकशी सुबोध रत्नाकर' ही ५२ कडव्यांची काव्यरचना ही त्यांनी जोतिबांच्या निधनानंतरच्या वर्षी (१८९१) मध्ये लिहून १८९२ मध्ये प्रकाशित केली. याव्यतिरिक्त शिवस्तुतीवर अशा संस्कृत 'शिवमहिम्न स्तोत्रा' चे ओवीबद्ध मराठीत त्यांनी केलेले सुबोध रूपांतरसुद्धा अगदी अलिकडेच प्राप्त झाले आहे.

सावित्रीबाईंची स्त्रियांविषयीचीच नव्हे तर अखिल मानव जातीविषयीच तळमळ त्यांच्या साहित्यातून दिसते. मात्र त्यांचे साहित्य संग्रहन, पाठसिद्धी, पाठशुद्धी संदर्भात केलेली हेळसांड, अनावश्यक शोधने, संस्करणे, प्रक्षेप यांमुळे त्या रचनांची मूळ स्वरूपात अनुपलब्धी हा मोठा अडसर या रचनांच्या अभ्यासमार्गात उपस्थित होतो.

आई सांवित्रीबाईंची काव्य प्रतिभा

सावित्रीबाईंची काव्यप्रतिभा उच्चकोटीची होती त्यांच्या 'काव्यफुले' या संग्रहात याची वेळोवेळी जाणीव होते. या संग्रहातील ४१ रचनांपैकी ८ ते १० रचना या समकालीन संतपरंपरांना धरूनच आहेत. त्यांच्या मते संतांची शिकवण सर्वांनी जीवनात उतरवली तर मानवाचे कल्याण झाल्याशिवाय राहणार नाही हा संदेश मिळतो. त्यासाठी त्या 'छत्रपती शिवाजी', 'राणी छत्रपती ताराबाई' या इतिहास प्रसिद्ध विभूतीचे

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

JOURNAL OF EDUCATION RABINDRA BHARATI UNIVERSITY
ISSN 0972-7175

A MECHANISM OF VIRTUAL SOCIALIZATION TOWARDS SOCIAL TRANSFORMATION

Dr. Smt. Poonam Bhimrao Waghmare Assistant Professor, M.V.P.Samaj's College of Education, Nashik

Abstract

Technology is the effective communication tool in the present era. The development in the communication technology is the key to transformed structure of society towards a virtual socialization. Now a day's face to face real world communication transferred to virtual communication. Use of technological devices for various purposes like socializing with friends and family, banking, mass media consumption and daily personal activities have now been transferred to the world of web. Communication through various platforms is helping to stay connected with others. Social networking created changes to the path we communicate with others. Communication makes the social networking more powerful. For Virtual socialization communication is essential. It means sending or receiving information via virtually is a part of communication.

Keywords: Virtual Socialization, Social transformation, communication

Introduction:

According to Aristotle, Man is a social animal who cannot survive in isolation in the absence of any social bonding. Sociology is a social study. It studies human societies, their interactions, communication and the process that change them. Social life regulates the behaviour of humans. Human depend on social interactions. Due to this interactions the socialisation process taking place. In the process of socialisation the individual learns the reciprocal responses of the society Socialization is a process of learning the common social behaviour through proper interactions. Social interaction plays important role in behaviour of a student.It makes him responsive to the society. He is socially active.

Sociology concerned with social interaction. **Roucek** considers that "Sociology is one of that groups of subjects classed as the social sciences. All of which describe the objective study of social experiences." In the social sciences virtual socialization which concerned with internet changed the interaction of social behaviour. As we think socially, human beings have embraced technology that connects us with others. There are an increasing number of people using social networking sites. In 2019, 2.77 billion people using social media. In 2021 more than 3 billion are using social media with smart phones and internet connectivity becoming become cheaper and easier to access. In future the number of users will be increased.

Virtual Socialization:

Virtual Socialization is the process through which the individual internalise and learn the rules and values of a specific social context through the virtual relation that are created on the online or virtual network. This concept is displacing the former socialization concept, as the new technology create new virtual socialization spaces beyond the family, the educational system. These new online socialization contents do not refer to a specific space and time but in many cases they are created spontaneously and overlapped on the network arising virtual learning and socialization communities. Online interaction through social networking sites such as Twitter, Whatsapp, LinkedIn, Facebook and Instagram is becoming accessible and more popular. Youth love to share their status, pictures, videos and amazing information on their profile as well as does not hesitate to share their personal status, information and pictures publically. Sometimes it was not socially acceptable a generation ago. Technology is leading role in the society towards virtual socialization leaving the direct

25

ISSN: 0972-7175
A Peer Reviewed Journ...

Journal of Education
Rabindra Bharati University

CERTIFICATE OF PUBLICATION

A MECHANISM OF VIRTUAL SOCIALIZATION TOWARDS SOCIAL TRANSFORMATION

Authored By

Dr. Smt. Poonam Bhimrao Waghmare
Assistant Professor, M.V.P.Samaj's College of Education, Nashik.

Published in

Journal of Education: Rabindra Bharati University
ISSN : 0972-7175

Vol.: XXII, No.: 1, 2021

UGC CARE Approved, Peer Reviewed and Referred Journal

Journal of Education

PRINCIPAL
College of Education
M.V.P. Campus, Nashik.

International Journal of All Research Education and Scientific Methods (IJARESM)
ISSN: 2455-6211, Volume 6, Issue 11, November - 2018, Impact Factor: 2.287

Evaluation in Education: The Role and Importance of Objectives

Dr. S. A. Tidke

Asso. Prof. A.V.H. College of Education, Nashik

ABSTRACT

Fundamentally, Education is meant for the all-round development of pupil's personality. For checking the achievement of pupils' progress in various dimensions, teachers need to evaluate them properly. According to Thorndike and Hagen, "Evaluation of pupil progress is a major aspect of the teacher's job. A good picture of where the pupil is and how he is progressing is fundamental to effective teaching by the teacher and to effective learning by the pupil." Hence, it is crystal clear that Evaluation plays vital role in achieving the major aim of Education in a broad perspective. A comprehensible picture of evaluation enables the teacher to understand various interconnected components of teaching learning process.

Bing the last phase of teaching learning process, evaluation makes the teacher to check how far educational objectives are fulfilled. Therefore, defining teaching objectives is the purpose of evaluation. In other words, objectives form the basis of evaluation process. The entire teaching learning process, learning experiences and teaching learning activities are based on objectives and specifications of a particular content. Hence, objectives play an indispensable role in educational process. To make evaluation process meaningful and ever evolving formation of proper objectives as per their classification is of crucial importance. The present paper reveals 'what', 'why' and 'how' aspects of objectives, sources, classification of objectives and specifications of objectives.

Key concepts: aspects of objectives, sources, classification of objectives and specifications of objectives.

INTRODUCTION

The main aim of Education is an all-round development of pupil. It does not merely aims at imparting knowledge to the pupils. Education is indeed an important venture to shape pupils' personality. As far as all-round personality development is concerned, the teachers and teacher educators must concentrate not only on the syllabus and various teaching methods but also on the objectives, evaluation tools and techniques. It is observed that teaching learning is a complex process. It comprises of four important pillars - teacher, pupils, syllabus/content/subject matter, evaluation. All are interconnected. Our education system knows the fact that every child is a unique creation and everybody has to perform different role in his life. Therefore, we needskilled teachers for effective teaching to bring out necessary changes in all these pupils. So far as to measure the end product of the education system, evaluation becomes an integral part of it. Teacher training plays vital role in preparing skilled teachers. Classroom teaching or conducting a lesson is the soul of any teacher training course. Objectives and specifications, therefore, become a backbone of the lesson plan or any teaching learning activity, ultimately forming a basis for proper evaluation.

Aspects of Objectives:

To enter into the area of educational objectives following three important aspects are focused.

- What aspect (concept)
- Why aspect (need and importance)
- How aspect (deciding and framing objectives)

The Concept of Objective:

Aims are concerned with purpose whereas objectives are concerned with achievement. The whole educational system follows different aims at broader level like cultural, social, vocational, and technological, all round development of the pupil student. It focuses on the purpose of education in a broader sense. Any school activity or a programme can achieve a part of these aims which are referred to as objectives. Comparatively an objective is a narrower term than an aim. An objective is a part and parcel of an aim that can be perceived through school activity. Moreover, the content of any course is

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK

PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

IJARESM

ISSN: 2455-6211, New Delhi, India

International Journal of All Research Education & Scientific Methods

An [illegible] Certified Peer-Reviewed Multi-disciplinary Journal

Certificate of Publication

Dr. S. A. Tidke

Asso. Prof. A.V.H. College of Education, Nashik

TITLE OF PAPER

Evaluation in Education: The Role and Importance of Objectives

has been published in

IJARESM, Impact Factor: 2.287, Volume 6 Issue 11, November-2018

Paper Id: [illegible] RESM/Nov 1[illegible]

Date: 12-11-2018

Website: www.ijaresm.com
E-mail: ijaresm@gmail.com

IJARESM INDIA

Authorized Signatory

International Journal of All Research Education and Scientific Methods (IJARESM)
ISSN. 2455-6211, Volume 7, Issue 10, October - 2019, Impact Factor: 2.287

A Comparative Study of the Direct and Grammar cum Translation Method to Teach Spoken English Language at Standard V of the Primary Level

Dr. S. A. Tidke[1], Renu Sharma[2]

[1]Asso. Prof., MVP's A.V.H. College of Education, Nashik, Maharashtra
[2]Researcher, MVP's A.V.H. College of Education, Nashik, Maharashtra

ABSTRACT

In our country, English has no longer been a foreign language but a second language. It is being used as a language for functional purpose. It is called a window to the world. In every walk of life, English is very important. Naturally, to make progress in any field, one needs to be well versed in English. For having mastery over the language all four skills of the language i.e. reading, writing, listening and speaking are very much important. But for a good communication, listening and spoken skills are of foremost importance. Therefore, it becomes mandatory for the school teachers to adopt a suitable method which may suit the students and make them well acquainted with the basics of the language and to achieve fluency over it. The present study focuses light on the suitable method to teach English by doing a comparative study ofthe Direct and Grammar Cum Translation Method to teach Spoken English Language at primary level.

Key words: functional purpose, communication, the Direct Method, Grammar Cum Translation Method.

INTRODUCTION

Learning of second language has been important to human beings from earliest historical times. Several factors affect the learning and proficiency of a second language. Among them are the nature and structure of the first language, cultural environment, age, method of acquisition and amount of efforts invested.

In a country like India where English is a very important functional language, it becomes necessary for the people to be well equipped in the basic Communicative or Spoken aspects of English, where communication includes all four skills of the language i.e. reading, writing, listening and speaking. But for a good communication listening and spoken skills are of foremost importance.

Therefore, it becomes mandatory for the school teachers to adopt a suitable method which may suit the students and make them well acquainted with the basics of the language and to achieve fluency over it. The degree of difference and similarity between mother tongue and the target language are important factors in the learning of second language. One crucial feature of L2 learning is that the learner has had an experience of another language.

Another experience which enables him to master, assimilate and internalize the system of learning of the first language.

Statement of Problem:
To do a Comparative Study of the Direct and Grammar Cum Translation Method to teach Spoken English Language at standard V of Nashik Cambridge C.B.S.E. school.

Objectives of research:

i. To use the Direct Method of teaching Spoken English at standard V.
ii. To use the Grammar Cum Translation Method to teach Spoken English at standard V.
iii. To do comparative study of the Direct and Grammar Cum Translation Method to teach Spoken English.

PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION
M.V.P. Campus, Nashik-2

PAY NOW
JOIN US
facebook

THOMSON REUTERS
EndNote

Welcome to IJARESM

International Journal of All Research Education and Scientific Methods (IJARESM), ISSN: 2455-6211
Volume 9, Issue 10, October -2021, Impact Factor: 7.429, Available online at: www.ijaresm.com

Problem Based Learning

Dr. S. A. Tidke

Asso. Prof., K.V.N. College of Education, Nashik

ABSTRACT

Innovation is an integral part of the developing world. As innovations are taking place in every field, education also has no exception. Teacher Education, being the most important part of Education of today's modern word, it has to go hand in hand with this. Therefore, for making teacher education effective, various best practices have to be introduced.

The present paper deals with an innovative teaching practice i.e. Problem Based Learning. It mainly focuses light on the concept, importance, features and steps of Problem Based Learning.

INTRODUCTION

Education is a very big umbrella encompassing various processes like teaching learning, assessment and evaluation. Teaching learning is an important process which always requires to be updated so as to go us hand in hand with the modern world. Therefore, to meet the challenges of the modern world, we have to use new practices. With the help of such practices teaching learning process becomes more effective. These practices are observed in Teacher Education also. Problem Based Learning is one of such innovative practices.

Problem Based Learning : (PBL)

Problem Based Learning (PBL) is originated in late 1960s at McMaster University in Canada. It has a medical Background. It is a student centered pedagogy in which students learn to solve problems through experiences. It helps them develop thinking strategies, enhance knowledge, collaboration skills and self learning. PBL is a paradigm shift from a traditional lecture based teaching – learning to student centered self directed learning in which the roles of teacher and students both are modified.

Definitions :

According to Barrow and Kelson, PBL is both a curriculum and a process. The curriculum consists of carefully selected and designed problem that demand from the acquisition of critical knowledge, problem solving proficiency, self directed learning strategies and team participation skills. The process replicates commonly used systematic approach to resolving problems or meeting challenges that are encountered in life and career.

PBL is an approach to structuring the curriculum which involves confronting students with problems from practice which provides a stimulus for learning. (Boud & Feletti, 1991)

PBL is an instructional method that challenges students to " Learn to learn", working cooperatively in groups to seek solutions to real world problems. These problems are used to learning the subject matter. PBL prepares students to think critically and analytically, and to find and use appropriate learning resources. (Duch, 1995)

Characteristics of PBL :

Problem Based learning has following characteristics &

1. Student centered learning
2. Problems are the stimuli for learning
3. Teacher / Faculty is a facilitator
4. Students work in a group
5. Variety of solutions are sought through discussion
6. Self and peer assessment
7. Construction of knowledge takes place
8. Development of communicative skills
9. Problem solving skills are developed
10. Decision making skill is developed

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION

PAY NOW

JOIN US

facebook

THOMSON REUTERS
EndNote

Welcome to IJARESM

Download
• Author Guidelines
• Copyrights Form
• Paper Template

Latest News

International Journal of All Research Education and Scientific Methods (IJARESM), ISSN: 2455-6211
Volume 9, Issue 11, November-2021, Impact Factor: 7.429, Available online at: www.ijaresm.com

A Study of Problems of D.T.ED. Students in Nashik City while Using Teaching Aids for Practice Lessons of English Subject

Dr. S. A. Tidke

Asso. Prof., MVP's A.V.B. College of Education, Nashik (Maharashtra)

ABSTRACT

For quality education, we need skilled and creative teachers. If teachers are skilled, they can teach effectively. Good quality teachers are the product of effective teacher training programme. In D.T.Ed.teacher trainingCourse, the pupil teachers are taught various teaching skills. 'Use of teaching aids' is one of the very important skills.It is assumed that the pupil teachers s hould have mastery over this skill. For having mastery over the skills, they have to conduct practice lessons for Std. I to VII.for various subjects. Among these subjects, English is a very important language that they have to teach. English should be taught with the help of various teaching aids. For better understanding of English language, it is to be taught by using various teaching aids. At the same time, teaching learning of English also becomes very interesting. In primary schools, pupils learn English with association. So, teachers should know how to use various pictures, charts, realia, models effectively.It is observed that D.T.Ed. Students face many problems while using teaching aids for practice lessons of English subject. The present study throws light on such problems, their causes and remedies.

Key Concepts: D.T.Ed. teacher training Course, Use of teaching aids, English language, practice lessons

INTRODUCTION

As far as D.T.Ed. Course is considered, the pupil teachers have to conduct practice lessons for Std. I to VII. They have to conduct practice lessons for various subjects. Among these subjects, English is a very important language that they have to teach. English as a foreign language, at this level, should be taught with the help of various teaching aids. If it is taught by using various teaching aids, it is easily understood. At the same time, teaching learning becomes very interesting. In primary schools, pupils learn English with association. So, teachers should know how to use various pictures, charts, realia, models effectively.

It is observed that D.T.Ed. students face many problems while using teaching aids for practice lessons of English subject. Such problems are discussed by conducting research.

Statement of the Problem:

To Study the Problems of D.T.Ed.Students in Nashik City while Using Teaching Aids for Practice Lessons of English Subject.

Objectives of the Research:

1. To find out the problems faced by D. T. Ed. students while using teaching aids for practice lessons of English subject.
2. To find out the causes behind these problems.
3. To suggest remedial ways to overcome these problems.

Assumptions:

1. D. T. Ed. students face many problems while using teaching aids for practice lessons of English subject.
2. They don't use various teaching aids.
3. Modern teaching aids are not used by them.

COLLEGE OF EDUCATION NASHIK
PRINCIPAL
COLLEGE OF EDUCATION